

Självständigt arbete i krigsvetenskap, 15 hp

Författare
Johan Larsson
Handledare
Håkan Gunneriusson & Bo Huldt

Program
SA 09, inför HSU 15 HP

Ett permanent landmärke på den 38:e breddgraden

En studie av Armistice Agreements uppkomst

Per definition så befinner sig Nordkorea och Sydkorea i krig med varandra sedan 25 juni 1950. Den aktiva delen av kriget varade endast i tre år och avlöstes av *Armistice Agreement* 27 juli 1953. Avtalet syftade till att möjliggöra för politiska företrädare att enas om ett fredsavtal – något man aldrig lyckades uppnå.

Denna uppsats analyserar tiden från Kairokonferensen 1943 intill *Armistice Day* 1953 utifrån hur bakomliggande incitament – sett ur realistiska och liberalistiska perspektiv inom ramen för internationella relationer – kan förklara händelseutvecklingen på den koreanska halvön.

Resultatet visar på hur erfarenheter och efterbörd av VK II, politiska målsättningar, misstro mellan parterna och till FN, successivt bygger upp dagens delade Korea utifrån vad som främst återfinns inom den realistiska teoribildningen.

Nyckelord: armistice, koreakriget, MAC, NNRC, NNSC, UNC

A permanent landmark on the 38th parallel – a study of the Armistice Agreements origin

North Korea and South Korea has been at war with each other since June 25, 1950. The active part of the war lasted only three years, which resulted in the *Armistice Agreement* July 27, 1953. The main purpose of the agreement was to allow political representatives to open up for diplomatic negotiations and agree on a peace agreement – something they never managed to achieve.

This paper will analyze the time from the Cairo Conference in 1943 until *Armistice Day* in 1953, and investigate how realistic and liberalized political forces, in the context of International Relations theory, influenced the developments on the Korean Peninsula.

The conclusions will show how the post-war reconstructions of WW II, U.S. and Soviet foreign policy objectives and UN intervention gradually shaped a permanent landmark at the 38th parallel based on realistic values.

Keywords: armistice, the Korean War, MAC, NNRC, NNSC, UNC

Innehållsförteckning

1. Inledning	4
1.1 Bakgrund	4
1.2 Syfte och problemformulering	5
1.3 Beskrivning av uppgiften	5
1.4 Frågor	6
1.5 Tidigare forskning	6
1.6 Avgränsningar	6
1.7 Materiel och källor	7
1.8 Disposition	8
2. Historisk återblick	8
2.1 Bakgrund 1943-1945	8
2.2 Bakgrund 1945-1950	9
2.3 Krigsåren 1950-1953	11
2.4 Armistice Agreement 27 juli 1953	13
2.5 Imjim River – Northern Limit Line	14
2.6 NNSC	15
2.7 NNRC	15
3. Beskrivning av teorier	16
3.1 Realism	16
3.2 Liberalism	18
3.3 Dialektik – syntes	21
4. Analys	21
4.1 Jämförelse realism	21
4.2 Jämförelse liberalism	25
4.3 Syntes	28
5. Sammanfattning	31
6. Eventuell framtida forskning	31
7. Käll- och litteraturförteckning	33

Bilaga 1: Akronymer och dess innebörd

Bilaga 2: Innehåll i Armistice Agreement

1. Inledning

1.1 Bakgrund

Då stilleståndsavtalet – *Armistice Agreement* – undertecknas i byn Panmunjom den 27 juli 1953 är detta resultatet av två år vid förhandlingsbordet. Stilleståndsavtalet var inte på något sätt det slutgiltiga konsensusbeslut som någon av parterna hade hoppats på utan snarare en frukt av tung historia och segdragna förhandlingar som förts sedan 10 juni 1951.

Stilleståndsavtalet skulle nu sätta stopp för striderna och fungera som ett insteg i de planerade fredsförhandlingarna. Denna interimslösning till trots är *Armistice Day* den kanske allra mest betydande dagen i den koreanska halvöns historia och början på en lång resa som vi ännu inte har sett slutet av.

Många är de länder som har plågats av att under förmynderi inte kunna påverka sin egen framtid och inte sällan har civilbefolkningen fått lida svårt. Koreanska halvön är inget undantag i detta stycke, men unikt är dock de tvära och oförutsedda förändringar som drabbat området – idag råder en situation skapad av tillfälligheternas spel. Då Korea efter trettiofem år av japansk invasion befrias 1945 tycks vägen mot ett enat och självständigt land antligen vara möjlig. Beslutet att låta dela Korea i två ockupationszoner längsmed den 38:e breddgraden var främst ett sätt att hantera de kapitulerade japanska trupperna. Officiellt var de segrande stormakterna överens om att det nu befriade Korea skulle utvecklas till en självständig stat. De två Korea-halvorna började dock utvecklas i två helt skilda riktningar och inte helt överraskande uppstod det i norr en kommunistisk folkrepublik – *Democratic Peoples Republic of Korea* (DPRK) – och i söder i söder en antikommunistisk regim som sedermera utmynnar i *Republic of Korea* (ROK). Gemensamt har de båda en tydligt uttalad övertygelse och vilja om att företräda det slutgiltiga Korea.

USA och Sovjet lämnar fysiskt den koreanska halvön under 1948-1949, men lämnar kvar politiska intressen och politisk påverkan som resulterar i ett alltmer ansträngt förhållande mellan Nord- och Sydkorea. Utgår man från den västerländska versionen av historien utbryter Koreakriget den 25 juni 1950 genom att Nordkorea anfaller söderut över den 38:e breddgraden i syfte att med vapenmakt ena det koreanska folket. Den koreanska halvön har nu dryga tre år av förödelse framför sig, ett krig som initialt förs rörligt över stora ytor men som efter Kinas inblandning i kriget 1951 kulminerar och övergår till ett ställningskrig i områdena längsmed den 38:e breddgraden. Det görs flera ansatser till att nå ett eldupphöravtal, men dessa går om intet. Den 27 juli 1953 undertecknas dock ett militärt stilleståndsavtal – *Armistice Agreement* – syftande till att på sikt komma överens om ett slutgiltigt fredsavtal inom ramen för ett enat Korea. De tre huvudkomponenterna i stilleståndsavtalet består av en stilleståndskommission representerad och uppdelad mellan parterna: *Military Armistice Commission* (MAC), en övervakningskommission, representerad av fyra till kriget neutrala stater: *Neutral Nations Supervisory Commission* (NNSC) och avslutningsvis en repatrieringskommission: *Neutral Nations Repatriation Commission* (NNRC) bestående av representanter från fem till kriget neutrala stater.

Tiden efter undertecknandet av stilleståndsavtalet har präglats av ett maktspel såväl mellan Nordkorea och Sydkorea som mellan de övriga inblandade parter och inte minst får Koreakonflikten en central roll i det så kallade Kalla kriget. Det faktum att vardera sida fick möjlighet att nominera varsina två kandidater att företräda NNSC resulterade i att Tjeckoslovakien och Polen som medlemmar i Warszawapakten (WP) representerade

Nordkorea och detta inte helt oväntat med en tydlig kommunistisk agenda. Inställningen till stilleståndsavtalet och ett förestående fredsavtal har varierat på båda sidor över tiden. Trots bilaterala samtal och idag även ekonomiska samprojekt mellan Nordkorea och Sydkorea har ingen av de två länderna fullt erkänt den andra parten utan ser sig sin egen regering som den enda legitima att styra Korea (undantaget till detta sker först i och med bilaterala samtal mellan Nord- och Sydkorea i början på 1990-talet).

1.2 Syfte och problemformulering

Denna uppsats syftar till att utifrån teorierna realism och liberalism beskriva hur de huvudsakliga orsakerna till stilleståndsavtalets uppkomst och utformning kan förklaras.

Under Koreakriget bidrog Sverige med ett fältsjukhus och sjukvårdspersonal i Busan 1950-1953 och sedan 1953 har Sverige varit en av medlemsstaterna i NNSC. Förutom engagemanget på plats i Korea var Sverige en aktiv aktör i den debatt som fördes i FN. Såväl isolerat som inom ramen för Kalla kriget kom Koreakrisen också att präglade svensk inrikespolitisk debatt.¹ Även om forskningen runt Koreakriget och Kalla kriget varit och är omfattande har relativt lite kraft ägnats åt att analysera hur dagens Korea egentligen uppstått. Utrikesdepartementet (UD) och Försvarsmakten (FM) har alltsedan stilleståndsavtalets uppkomst haft att hantera en komplex uppgift och situation vilket tidvis har återspeglats i styrningar från UD och FM, men också i NNSC:s arbetsuppgifter och förhållningssätt till olika parter.

Händelseutvecklingen sedan 1943 och resultatet av *Armistice Agreement* från 1953 har varit svår att förutse. Idag omtalas gränslinjen utmed 38:e breddgraden som *världen mest bevakade plats*, den plats där väst och öst – i ordets rätta bemärkelse – fortfarande står öga mot öga mot varandra. Dagens Panmunjom byggdes i syfte att bli en symbol och plats för återförening. *Conference Row, Freedom House, Peace House, Panmungak* framstår nu istället som ett monument från Kalla kriget. Idag är platsen kommersialiserad, utan något som helst syfte att avdramatisera konflikten eller förena länderna.

Förutsättningen för och inställningen till ett enat Korea har förändrats över tiden. Initialt tycktes USA och Sovjetunionen vara eniga i frågan om Koreas framtid; en fråga som successivt skjutits över på FN. Men vilka krafter är det som resulterar i att förutsättningarna för ett enat Korea och relationen mellan USA och Sovjetunionen försämras?

Den rådande situationen på den koreanska halvön kan framstå som diffus och irrationell, men genom att betrakta tiden efter VK II så återfinns en hel del av förklaringen. *Armistice Agreement* från 1953 efterlevs fortfarande till största del, men utan att Nordkorea idag erkänner avtalet. Trots detta är det genom *Armistice Agreement* som vi till stor del kan förklara dagens säkerhetspolitiska situation på koreanska halvön och i dess närområde.

1.3 Beskrivning av uppgiften

I denna studie av upprinnelsen till Koreakriget, krigsåren och det påföljande stilleståndsavtalet kommer miljöer, perioder, beslut och skeenden att studeras ur två teoribildningars perspektiv från den akademiska disciplinen internationella relationer – *realism* och *liberalism*. Teorierna kommer att användas för att jämföras mot det som inträffat

¹ Stridsman, 2008

under de knappa tio år mellan det första allierade, krigstida stormaktsmötet – Kairokonferensen 22-26 november 1943 – till att kriget avslutas och stilleståndsavtalet signeras den 27 juli 1953. Det bör understrykas att även om det av många uppfattas som att det råder ett direkt motsatsförhållande mellan realism och liberalism i internationella relationer finns det också många som jämför dessa två teoribildningar och benämner dem båda som *rationella krafter*. Dess motpol finner vi då i form av mer reflekterande betraktelser utifrån *postmodernism* och *konstruktivism*.²

Metodmässigt kommer respektive teoribildning genom jämförande metod att enskilt användas för att beskriva utvecklingen under vald period. Därefter kommer skeenden som kan härledas till valda teoribildningar jämföras mot varandra i syfte att utröna vilka krafter som har haft störst inverkan på händelseutvecklingen mellan 1943-1953 och därigenom hur händelseutvecklingen kan förklaras utifrån vetenskaplig teori.

1.4 Frågor

1. Vilka bakomliggande faktorer var starkast bidragande till utvecklingen – sett ur ett realistiskt respektive liberalistiskt perspektiv – i Korea mellan 1943-1953 och upprättandet av stilleståndsavtalet?
2. Vilka syften var starkast bidragande till de olika parternas agerande?
3. Återfinns endast en teoribildnings förklaringskraft eller återfinns starka influenser från de båda?

1.5 Tidigare forskning

Någon tidigare forskning som belyser ovanstående frågeställningar utifrån valda teorier har inte stått att finna. Dokumentationen från den studerade tidsperioden och litteratur rörande Koreakonflikten är dock mycket omfattande, vilket bäddar för en bred och samtidigt djup empiri. Vårt att notera är dock att man inte sällan finner en diskrepans i de tolkningar av konflikten som skett före respektive efter Sovjetunionens fall. Ofta grundar sig detta på att man numera kan få tillgång till dokument som styrker Sovjetunionens inblandning och beskriver korrespondensen mellan de kommunistiska ledarna. Trots detta är inte tolkningarna av aktörernas intentioner likstämmiga. Vidare finns det omfattande dokumentation om hur Sverige och FN förhållit sig till Koreakrisen vilket underlättar uppsatsens analys i form av jämförelse med teoribildningar. Här bör Jacob Stridsman nämnas då hans verk främst beskriver svensk hållning till Koreakriget och omfattar åren 1947-1953.³

1.6 Avgränsningar

Tanken med denna studie är att med hjälp av teoribildningarna *realism* och *liberalism* förklara hur rationella krafter påverkat utvecklingen i Koreakonflikten fram till dess att stilleståndsavtalet signeras. Valda teoribildningars motsats beskrivs ofta i *postmodernism* och *konstruktivism*. Dessa teoribildningar skulle definitivt vara relevanta för att förklara hur länderna bildat sina egna identiteter och utvecklats i olika riktningar med skilda allierade och helt olika värderingar som stater, men detta ligger således utanför denna uppsats. Med undantag för övergripande historia och de under andra världskriget allierades planeringsarbete för efterkrigstiden (1943) är uppsatsen i tid begränsad till tiden efter 1945 och löper i huvudsak till stilleståndsavtalets undertecknande 1953. Då det gäller

² Tallberg, Gustavsson 2006, s. 91, 121

³ Stridsman, 2008

stilleståndsavtalets efterlevnad görs här ett fåtal undantag intill dags dato. Avvikelsen grundar sig i att vissa händelsers påverkan påvisar svagheter i stilleståndsavtalet och parternas förbindelse till efterlevnad. Vidare kommer även Genèvekonferensen att beröras eftersom den har en direkt koppling till *Armistice Agreement* och ambitionen att enas om ett fredsavtal.

Uppsatsen avhandlar geografiskt endast koreanska halvön och/eller aktörer och händelser som direkt påverkat utvecklingen av Koreakonflikten.

1.7 Materiel och källor

Vad avser bakgrunds- och faktalitteratur är det precis som beskrivs i stycket *Tidigare forskning* enkelt att hitta källor och litteratur som väl beskriver valt ämne. Dokumentation från möten och signerade avtal utgör här ett tillförlitligt stöd i forskningen.

Det förekommer dock stora skillnader i vad som nedtecknats beroende på vilken politisk uppfattning som företräds. Som exempel på svensk litteratur som beskriver en avvikande bild av verkligheten kan *Kamrat KIM IL SUNGS REVOLUTIONÄRA VERKSAMHET* nämnas. Inte ens något så fundamentalt som krigsutbrottet beskrivs på ett entydigt sätt, även om dimman lättat över många av de frågor som tidigare varit oklara. Tyvärr har alla av de större aktörerna ertappats med att sprida desinformation vilket gör att det finns skäl att granska alla gamla vedertagna sanningar. Sammantaget har detta resulterat i att tendenskriteriet överrids närhetskriteriet, dock presenteras olika uppfattningar för att belysa just detta som ett av de problem som såväl under kriget som idag delar Korea. Detta har inte hindrat att valet av källor och litteratur skett genom grannliga källkritisk granskning. I denna uppsats baseras dock huvuddelen av empirin på den västerländska uppfattningen av händelseutvecklingen mellan 1943-1953.

Analysen bygger på teoribildningarna realism och liberalism, inom ramen för den vetenskapliga disciplinen internationella relationer. Då uppsatsen i huvudsak visar på en generaliserad bild av respektive teoribildning (båda teoribildningarna har flera avknoppningar som inte kommer att beröras i denna uppsats) har det funnits en stor mängd med litteratur att använda som grund till de jämförelser som skett. Granskar man referenslitteratur för vald teori ur ett *tendensperspektiv* så består denna i huvudsak av litteratur som objektivt beskriver internationella relationer, utan att ta ställning för eller emot någon teoribildning. En presumtiv felkälla finns dock i att flera verk är författade av flera personer som var och en hypotetiskt sett kan stå närmare den teoribildning som beskrivs. Vad avser historiken bakom respektive teori är denna till del hämtad i de respektive teoribildningarnas egna läger, detta med en överhängande risk för att informationen kan vara förskönad. Bedömningen är dock att detta på intet sätt påverkar resultatet i uppsatsen.

Uppsatsen har en hög *reliabilitet* grundad på att det finns omfattande fakta om Koreakriget som är väl studerad och dokumenterad. Således är det enkelt att utifrån tidigare forskning genomföra rimliga jämförelser med det som denna uppsats avhandlar. Det får dock förutsättas att författaren gjort tolkningar och antaganden i analysens syntes som mycket väl kunde ha sett annorlunda ut. Dessa antas dock inte utgöra betydande felkällor då de enskilt inte påverkar uppsatsens slutresultat.

Uppsatsen bedöms även ha en hög *validitet*, grundad på samma antaganden som ovan. Det går dock inte utesluta att forskningen genom åren förbisett väsentliga orsaker som haft större påverkan på konflikten än vad som allmänt antagits. Likaledes är omfattningen av denna

uppsats begränsad så att den endast beskriver de mest betydande orsakerna kopplat till vald frågeställning.

1.8 Disposition

Uppsatsen är uppdelad i sju kapitel och två bilagor. Det inledande kapitlet beskriver konfliktens bakgrund, syfte med uppsatsen och problemformulering. Vidare beskrivs här också uppgiften, val av metod och hur fakta kommer att bearbetas med hjälp av valda teoribildningar. Uppsatsens primära frågeställningar, tidigare forskning, material och avgränsningar kommer också att förklaras i detta kapitel.

Andra kapitlet utgörs av en historik återblick. Kapitlet är relativt omfattande, eftersom kunskapen om Koreakonflikten ibland målgruppen för uppsatsen generellt får betraktas som yttlig är denna fylliga beskrivning av bakgrunden en förutsättning för att läsaren ska förstå problemformulering och frågeställning i sin helhet. Beskrivningen hjälper också läsaren att förstå dagens situation, vilket är av vikt för uppsatsens sjätte kapitel (se nedan).

Tredje kapitlet beskriver valda teoribildningar, dess bakgrund, karaktär och de för teorin centrala begrepp som är applicerbara på händelseutvecklingen på koreanska halvön mellan 1943-1953. Dessutom beskrivs här hur resultaten av analysen kommer att behandlas med hjälp av Hegels dialektiska modell.

Fjärde kapitlet utgörs av uppsatsens analys och har en direkt koppling till föregående kapitel. Kapitlets inledande del utgörs av två separerade analyser som utifrån respektive teoribildning jämför och förklarar skeenden och händelseutveckling. Avslutningsvis i detta kapitel presenteras en kronologisk syntes, syftande till att beskriva när, hur och i vilken teoribildnings anda som beslut fattats. Genom denna syntes åskådliggörs framförallt hur parternas förhållningssätt till konflikt och motparter förändras över tiden (inte sällan av tvång) vilket direkt påverkar framtiden. Genom denna syntes går det att påvisa enligt vilken teoribildning man främst kan förklara utvecklingen på den koreanska halvön. Dessutom går det beskriva tänkbara, alternativa scenarion.

Uppsatsens sammanfattning har tillägnats ett eget femte kapitel. Här beskriver slutligen författaren, utifrån analysens resultat, de avgörande faktorerna som skapat den situation som rådde då stilleståndsavtalet undertecknas.

Sjätte kapitlet redogör för eventuell framtida forskning och avslutningsvis återfinns en käll- och litteraturförteckning i uppsatsens sjunde kapitel.

Bilaga 1 förklarar för uppsatsen centrala akronymer.

Bilaga 2 beskriver övergripande innehållet i *Armistice Agreement*.

2. Historisk återblick

2.1 Bakgrund 1943-1945

Korea får ganska tidigt en central roll i det storpolitiska spelet. Nationens framtid var under VK II ovisst under längre tid och segrarmakternas inställning till en långsiktig lösning av situationen förändras över tiden, men frågan hade av naturliga skäl inte heller högsta prioritet

på agendan. Koreas framtid påverkades i flera fall av frågan om hur de allierade skulle hantera axelmakterna. Under Kairokonferensen i Egypten 22-26 november 1943 fastställdes bland annat att Japan skulle begränsas till de öar som idag utgör Japan och att koreanska halvön skulle beredas möjlighet till självständighet.⁴ Under Teherankonferensen i Iran 28 november-1 december 1943, i Jalta på halvön Krim i dåvarande Sovjetunionen den 4-11 februari 1945 och under Potsdamkonferensen i Tyskland 17 juli-2 augusti 1945 på Cecilienhof i Potsdam fanns frågan om Koreas framtid med på agendan. Men händelseutveckling och varierande prioritet fick till följd att deltagarna aldrig kom till någon slutgiltig lösning på hur Korea skulle delas ansvarsmässigt och hur landets framtid skulle se ut.

Vid Teherankonferensen diskuterades ånyo frågan om Korea och intressant är att Roosevelt skall ha föreslagit ett 20-30 år långt förvaltarskap av USA, Storbritannien, Sovjetunionen och Kina. Som mycket annat under denna konferens så fattades det inga beslut, men Koreas framtidsfråga hade nu på allvar förts upp på de allierades agenda.⁵ Under Jaltakonferensen var en av huvudpunkterna som Stalin och Roosevelt ombad Churchill att underteckna en överenskommelse som bland annat innehöll en plan om att Sovjetunionen skulle inträda i kriget mot Japan (läs, Stillahavskriget) två månader efter Tysklands kapitulation (denna uppgörelse var till att börja med hemlig och i själva verket dröjde det tre månader). Vidare skulle Rysslands forna rättigheter *som kränkts genom Japans förrådiska anfall 1904* nu återställas.⁶ Även om Jaltakonferensen i allra högsta grad bjöd på riktlinjer som i förlängningen skulle komma att påverka koreanska halvöns öde diskuterades Koreaproblematiken endast övergripande och då fortfarande inom ramen för alla de av Japan ockuperade områden. Inför det sista krigstida stormaktsmötet – Potsdamkonferensen – levde deltagarna i förhoppning om att de här skulle komma överens om en lösning av Koreaproblematiken och mycket lutade åt att det tidigare diskuterade fyrdelade förmyndarskapet fortfarande var en tänkbar lösning som kunde accepteras av samtliga parter. Olyckligtvis var förhandlingarna i andra frågor segdragna och punkten Korea så långt ner på dagordningen att den aldrig blev ett ämne för diskussion. Att tillägga i detta stycke är att tiden präglas av ett amerikanskt presidentbyte och att det redan från 1942 uttryckts en stor skepsis från det amerikanska utrikesministeriet mot att låta Sovjetunionen ockupera Korea. Man ansåg helt enkelt att detta i slutänden kunde resultera i ett kommunistiskt Korea, misstankar som man idag kan tycka att det fanns fog för att hysa.

I och med de amerikanska atombombarna mot Hiroshima och Nagasaki varade Sovjetunionens aktiva del i Stillahavskriget bara från inträdet den 8 augusti 1945 till Japans kapitulation sex dagar senare. USA föreslog omgående att Korea nu skulle delas upp i två ockupationszoner. De Japanska styrkorna norr om 38:e breddgraden skulle kapitulera till Röda Armén och i den södra delen till U.S. Army. Vilken betydelse denna till gränsdragning skulle ha för framtiden kunde knappast någon förutse.

2.2 Bakgrund 1945-1950

Då de allierade inte lyckades nå ett konsensusbeslut i frågan om koreanska halvöns framtid blev ärendet ett fall för FN 1947 som ville genomföra val under övervakning UNCOK.

⁴ Helle, Huldt, 1983 s. 46

⁵ Stridsman, 2008 s. 20

⁶ Hägglöf 1977 s. 211

Beslutet drevs igenom trots Sovjetunionens protester vilket fick till följd att planerade val endast genomfördes i Sydkorea.

Republiken Korea utropas i augusti 1948 efter att Syngman Rhee vunnit allmänna val i södra Korea i maj samma år. Trots misstanke om valfusk godkänner FN valet den 12 december 1948 och förbinder sig därmed indirekt till att garantera Republiken Koreas överlevnad. Eftersom av FN godkända val nu bara genomförts i Sydkorea anses landet vara den enda legitima staten på den koreanska halvön.⁷ Republiken Korea – Sydkorea – inbjuds dessutom att med representanter från landet vara representerade i FN. Resolutionen omfattar även fortsatt arbete för UNCOK vars huvudsakliga uppgift nu övergår till att övervaka Sovjetunionens och USA:s tillbakadragande. Resolutionen möter motstånd, inte minst från Sovjetunionen, men vinner ändå laga kraft i FN.

Rhee var en koreansk högerpolitiker som tillsammans med den så kallade *Koreanska Provisoriska Regeringen* (KPR) levde i exil i Kina sedan VK I, men som reste tillbaka för att med USA:s och FN:s stöd kandidera till posten som president. I likhet med sin motståndare Kim Il Sung var Rhee välkänd och åtnjöt respekt för sin del i den antijapanska kampen i Korea. Han var dessutom en av grundarna till KPR och också organisationens förste president 1919-1921. Intressant är att USA initialt medgav att gruppen flyttade hem i egenskap av koreanska medborgare och detta också med begränsningar i politiskt utövande, vilka senare kom att ignoreras⁸

Rhees lojalitet mot såväl USA som FN sviktar under åren och hans kompromisslösa ledarskap blir också ett hinder i strävan mot återförening. Stödet för Rhee avmattades successivt och efter ett studentuppror 1960 avgick han som president. 1961 utförde en grupp militärer en kupp under ledning av Park Chung Hees. Chung Hees regerar sedan landet intill sin död 1979, då han mördas, och är då inne på sin fjärde mandatperiod. Choi Kyu Ha väljs kort därefter till ny president vilket besvarades med en ny armékupp 1980. Inte heller detta är det definitiva slutet på de interna problem som sydkoreansk politik haft att hantera. Så sent som inför valet hösten 2007 anklagas och utreds Sydkoreas nuvarande president, Lee Myung-Bak, för bland annat korruption. Genom att betrakta den politiska utvecklingen i Sydkorea sedan självständigheten 1948 (1945) får man en bild av en politiskt instabil och oenigt nation med stora interna problem. Det förklarar säkert till del det faktum att all strävan mot ett fredsavtal och en eventuell återförening ständigt havererade.

Den Demokratiska Folkrepubliken Korea bildas 1948 med den då 36 år gamle Kim Il Sung som ledare. Kim Il Sung – The Great Leader – är också den som anses vara juče-ideologins anfader på vilken man upprättar Nordkorea. I korthet kan juče beskrivas som en kommunistisk ideologi som bygger på att staten skall vara självförsörjande och oberoende av stöd utifrån, någon som finner sin naturliga förklaring i Koreas historia. Juče har kommit att jämföras med såväl *stalinism* som *konfucianism*, men av kommunister själva beskrivs ideologin som ”en skapande tillämpning av *marxismen-leninismen*”.⁹ Denna utveckling av landet betraktas av Sovjetunionen som förhållandevis sund varför Kim Il Sung får stöd för flertalet av sina handlingar, trots strävan att minimera inflytandet från Sovjetunionen.¹⁰ De

⁷ Edwards, 2005, s. 262

⁸ Holmström 1972, s 15f

⁹ Svensk-Koreanska Föreningen, 1971, Cornell, 1999, s. 129-138

¹⁰ Tai Sung An, 1983

kommunistiska tankarna och Kim Il Sung som person var sedan länge etablerade då Kim Il Sung redan 18 år gammal bildat Koreas revolutionära armé i kampen mot japanerna.¹¹ Efter tjänst i Röda armén återvänder Kim Il Sung till Korea i samband med slutet av VK II och bildar den 10 oktober 1945 den Centrala organisationskommittén för Nordkoreas kommunistiska parti. Efter demokratiska val utses Kim Il Sung i februari 1947 som ordförande i den Nordkoreanska Folkkommittén.¹² Trots att denna bild av Kim Il Sung är relativt etablerad förekommer det påståenden som vill göra gällande att han intill 1945 var en ganska obetydlig och okänd person. Beroende på vem som tolkat skeenden beskrivs också skälen till namnbyte från Kim Song Chu till Kim Il Sung på olika sätt. Kritikerna hävdar att namnet är stulit av en känd partisanledare som stupade 1936 i syfte att momentant öka i popularitet medan den officiella versionen är att namnbytet till Kim Il Sung (Sung = stjärna) var en mer ärofylld symbolhandling kopplad till ideologi och tillförsikt till framtiden.¹³

Den exakta distinktionen för vad som skall betraktas som dikt och vad som är verklighet är förmodligen ganska svårfunnen, oaktat detta får såväl juhe-ideologin som personen Kim Il Sung snabbt ett folkligt stöd som i allra högsta grad påverkat händelseutvecklingen på koreanska halvön. Nordkorea är idag världens enda nekrokati innebärandes att landet president för alltid skall vara Kim Il Sung och att han sedan 1994 styr landet från sitt mausoleum, om än med stöd av sin son och Nordkoreas Överbefälhavare Kim Jong Il – the Dear Leader.

2.3 Krigsåren 1950-1953

Inledningsvis måste det understrykas att både Nordkorea och Sydkorea såväl vid krigsutbrottet 25 juni 1950 som idag hävdar att de blev anfallna. Besöks museum i Seoul och Pyongyang kommer således beskrivningen av krigets förlopp se liknande ut, men med den stora skillnaden i att det egna landet anfölls av motståndaren. Ett exempel på detta hittar vi i boken *KIM IL SUNG:s REVOLUTIONÄRA VERKSAMHET*:

De aggressiva USA-imperialisterna och deras lakejer, Syngman Rhees marionettklick, förkastade de förnuftiga förslag för genomförande av landets fredliga enande, som hade framlagts av republikens regering, och startade till sist aggressionskriget mot det koreanska folket genom att 25 juni 1950 utföra en väpnad överrumplingsattack mot norra hälften.¹⁴

Dessa diametralt skilda uppfattningar om hur kriget startat kom naturligtvis att påverka förhandlingar inför, utformandet och efterlevnaden av stilleståndsavtalet.

Militärt sett lämnade Sovjetunionen Nordkorea i december 1948, ett beslut som USA väljer att följa i Sydkorea juni 1949, det vill säga ett år innan Koreakrigets utbrott. Spekulationerna om hur beslutet att anfälla Sydkorea i juni 1950 tagits och i vilken omfattning detta varit sanktionerat av Mao Zedong och/eller Joseph Stalin är många. En av de nutida mest vedertagna beskrivningarna är att Kim Il Sung spelade ut sina kommunistiska bröder mot varandra och därigenom skapade det stöd som erfordrades. En annan beskrivning, vilken inte står motsatsförhållande till den tidigare, är att Stalin sökte en permanent konfliktsituation

¹¹ Svensk-Koreanska Föreningen, 1971 s. 29

¹² Ibid. s.95

¹³ Cornell, 1999, s. 127

¹⁴ Svensk-Koreanska Föreningen, 1971, s. 128

mellan USA och Kina vilken var närmast garanterad i händelse av ett krig.¹⁵ Godkännandet från Sovjet kom dock först efter att Kim Il Sung besökt Stalin i mars-april 1950. Ett av Stalins krav var att Kina och Mao Zedong gav sitt samtycke till ett anfall och detta inhämtades redan i maj 1950. Under planeringsfasen tillhandahöll Sovjet såväl stabsofficerare för understöd av krigsplanläggning som krigsmateriel.¹⁶

Redan under angreppets första dag sammankallades FN:s säkerhetsråd. Det fastställdes att angreppet var riktat från Nordkorea mot Sydkorea och var ett brott mot freden. Att FN uppfattar situationen som att kriget initieras genom ett överraskande anfall från Nordkorea kan förklaras av flera orsaker, men tyngst vägande var rapporteringen från gränsområdet 9-23 juni 1953. UNCOK kunde omedelbart bekräfta att de sydkoreanska förbanden var försvarsgrupperade och måste ha blivit totalt överraskade av det nordkoreanska anfallet.¹⁷

Eftersom FN ännu inte erkänt Mao Zedong som kinesisk ledare företrädde Kinas plats i säkerhetsrådet av företrädare från den tidigare Kina-administrationen – Jians regim. Vidare var säkerhetsrådet av samma skäl bojkottat av Sovjetunionen, varför landets ambassadör till FN (Jacob Malik) inte var närvarande. Därmed hade en extraordinär situation skapat handlingsmöjligheter som annars skulle ha varit omöjliga att driva igenom i FN:s säkerhetsråd. Enda protesten i frågan restes av Jugoslavien, men då landet saknade vetorätt var denna protest verkningslös (den 25 juni lägger de ner sin röst och den 27 juni lägger de in en protest mot de åtgärder som säkerhetsrådet föreslår). FN fastställer omgående att Nordkoreas anfall på Sydkorea är en överträdelse av FN-stadgans artikel 2:4 – förbud mot angreppskrig.

Med detta som grund möter USA:s intervenering och sedermera transformering till FN-insats väldigt lite motstånd. FN:s säkerhetsråd sammanträder som sagt redan den 25 juni 1950 och fördömer då anfallet och uppmanar såväl Nordkorea som sina medlemsstater till olika åtgärder. Först den 27 juni 1950 antar FN en andra resolution där de uppmanar medlemsländerna att utforma det stöd som Sydkorea kräver för att upphäva pågående angrepp. USA tillfrågas av FN om USA är villiga att vara samordningsansvariga för en gemensam FN-operation. Samma dag låter Truman meddela att USA har fattat beslut om att omgående ge support till Sydkoreas regeringstrupper.¹⁸

Den 7 juli sammanträder säkerhetsrådet igen och då antar de den resolution genom vilken USA:s regering ges befälet över det gemensamma överkommando som upprättas för FN-styrkorna i Korea. FN:s icke-kommunistiska medlemsstater är i huvudsak positiva till FN:s ingripande. USA utser generalen Douglas MacArthur som chef för UNC, som förutom USA kommer att innehålla stridande förband från Australien, Belgien, Columbia, Etiopien, Filippinerna, Frankrike, Grekland, Kanada, Luxemburg, Nederländerna, Nya Zeeland, Storbritannien, Sydafrika, Thailand, Turkiet och sjukvårdsförband från Danmark, Norge, Indien, Italien (fältsjukhus) och Sverige. Utöver detta bidrog ett tjugotal länder med ekonomiskt bistånd.¹⁹ Vidare bemyndigas MacArthur genom FN-resolutionen från 7 oktober 1950 med det formella tillståndet att överträda 38:e breddgraden i syfte att återförena den koreanska nationen.

¹⁵ Huldt, 1982, s. 47

¹⁶ Stridsman, 2008, s. 45-46, Nye, 2007, s. 166

¹⁷ Stridsman, 2008, s. 49. Edwards, 2005, s. 260

¹⁸ Edwards, 1999, s 87-91.

¹⁹ Helle, Huldt, 1983, s. 53

Den mest avgörande vändpunkten i Koreakriget blev *Operation Chromite* – en landstigningsoperation, med 1st Marine Division och 7th Infantry Division som anfallets huvudkomponenter, vid Inchon 15 september 1950. Operationen var mycket djärv och ifrågasattes kraftfullt innan den utfördes, inte minst på grund av att landstigningsområdet kännetecknas av lera och nivåskillnader i tidvatten på upp till 11 meter. MacArthur framhärdade i sin plans förträfflighet och det får förmodas att inte minst den ”illa valda” platsen i sig skapade den överraskning som resulterade i framgång. Inom tre dagar efter att operationen påbörjats hade MacArthur och hans cirka 70 000 man intagit *Gimpo Airfield*. Den 28 oktober är Seoul återtagit och kriget har nu fått en oväntad och hastig vändning där UNC:s styrkor snabbt och effektivt förflyttar gräns och strider norrut.

Som mycket annat i krig möts åtgärd med motåtgärd och i oktober 1950 väljer Kina (PRC) att sluta upp bakom Nordkorea under benämningen *Chinese Peoples Volunteers* (CPV). Som chef för de kinesiska förbanden utses marskalken Peng The-huai.²⁰ UNC:s förband pressas nu åter söderut och den 4 januari 1951 faller Seoul åter i händerna på Nordkorea. Bedömningen idag är att det huvudsakliga skälet till Kinas intervenering i kriget var att skydda nationella intressen. I och med MacArthurs offensiv fanns nu UNC:s förband på gränsen till Kina och MacArthurs uttryckte en vilja att såväl invadera Kina som att använda kärnvapen. Att Truman och MacArthur förutom olika politiska uppfattningar (vilka MacArthurs trots avsaknad av bemyndigande nu börjat uttala officiellt) också hade olika uppfattningar om hanteringen av Koreakriget anges som huvudorsak till att MacArthur avsätts som befälhavare för UNC den 11 april 1951. MacArthur ersätts då av Matthew Ridgway, tidigare chef för US 8th Army. Det påstås att MacArthur hade kännedom att USA förhandlade med såväl Nordkorea som Kina om ett stilleståndsavtal som byggde på 38:e breddgraden och han ogillade detta. Kriget får här en ny inriktning men anmärkningsvärt är dock att det är i detta skede av kriget som Harry S. Truman också själv lyfter frågan om möjligheten att använda kärnvapen för att få ett snabbt avslut på kriget. Rent praktiskt är det genomförbart, men förslaget möter kraftfullt motstånd från flera aktörer och därmed läggs frågan åt sidan en tid.

Då Dwight Eisenhower kandiderar till posten som Förenta Staternas president är just Koreakriget en av de viktigaste valfrågorna. Eisenhower besöker bland annat Korea under sin valkampanj och lovar att han kommer att avsluta kriget om han blir vald. Efter Eisenhowers tillträde som president presenterar en nu politiskt aktiv MacArthur sitt *14-point victory proposal*, där en av punkterna är användandet av kärnvapen i syfte att skapa ett radioaktivt bälte längsmed den koreansk-kinesiska gränsen. Även om inte heller Eisenhower finner förslaget lämpligt använder han i likhet med Truman möjligheten till att använda kärnvapen som ett hot utifall att stilleståndsförhandlingar inte ger resultat. Från presidentinstallationen den 20 januari 1953 till att stilleståndsavtalet undertecknas tar det nu bara sex månader.²¹

2.4 Armistice Agreement 27 juli 1953

Från att ha varit ett skolexempel på manöverkrig blev kriget efter CPV:s inträde 1951-1953 alltmer ett statiskt krig som hamnade i patt i något som nu liknar ett utnöttningskrig längsmed den 38:e breddgraden. Vilka faktorer var då bidragande till att parterna till sist signerar ett stilleståndsavtal?

²⁰ Edwards, 2005, s. 131

²¹ Ibid. 81, 182, Stridsman, 2008, s. 185

Krigströttheten hade naturligtvis påverkat alla parternas vilja till fortsatt strid. Stilleståndsförhandlingarna hade pågått sedan sommaren 1951 och även om dessa beskrivits som fruktlösa får man trots allt förutsätta att de har varit en av *vattendropparna som urholkat stenen*. Joseph Stalin död i mars 1953 var med allra största säkerhet en bidragande orsak till Armistice Agreement liksom Dwight D. Eisenhower tillträde som USA:s president var en annan. Även om det inte med rätta kan påstås att krigsslutet var ett resultat av tillfälligheternas spel så var det å andra sidan så att flera av varandra oberoende faktorer nu möjliggjorde ett närmande vid förhandlingsbordet. En av de mest svårlösta frågorna var bland annat hur frågan om krigsfångar skulle hanteras. Frågan var inte till fullo löst då stilleståndsavtalet undertecknades utan blev ett fortsatt ämne för diskussion mellan parterna.²²

Stilleståndsförhandlingarna fördes initialt i den före detta koreanska huvudstaden Kesong – av många sedd som Koreas vagga. UNC kände sig dock inte bekväma med denna plats eftersom staden var under nordkoreansk kontroll. Platsen skulle vara neutral och därför flyttade förhandlingarna österut till det närliggande Panmunjom som på grund av terrängens beskaffenhet ansågs mindre utsatt ur ett UNC-perspektiv.

Stilleståndsavtalet sågs inte som en isolerad företeelse då det signerades utan var ett första steg mot ett fredsavtal. Ärendet skulle således lämnas över till politiska företrädare och parterna hoppades efter ett par misslyckade försök att FN-konferensen i Genève 26 april – 15 juni 1954 skulle bli vändpunkten då man skulle hitta formerna för ett fredsfördrag. 16 UNC-nationers representanter mötte tre representanter från den kommunistiska sidan för att slutligt lösa Koreafrågan. Faktum är att konferensens informella art resulterade i att deltagarna inte i någon enskild fråga kom till beslut eller ens röstade för att nå en lösning – [*The Conference terminated with no agreement save the obvious one of continuing to disagree*].²³ Konferensens frågor berörde till stor del återförening, val och utländsk närvaro på den koreanska halvön, något som satt i ett sammanhang alltid tycktes sluta som ett skolexempel på *moment-22*. I likhet med andra världskrigets konferenser hamnade frågan om Korea i skuggan av den för tillfället mer aktuella frågan om Indokina, vilket naturligtvis påverkade utgången av förhandlingarna. Utifrån konferensens dokumentation får man dock anta att frågan om krigsfångar tog ett steg närmare en lösning.²⁴ Då fredsfrågan inte löstes resulterade detta i princip bara i att interimslösningen som uppstått genom stilleståndsavtal fortsatte att gälla på obestämd framtid.

Genèvekonferensen var en besvikelse som flera av de inblandade försökte tolka och utnyttja till sin fördel. Som ett exempel på detta kan nämnas att Sydkorea något obstinat uppfattade de misslyckade förhandlingarna som att de inte längre var förbundna till *Armistice Agreement*.²⁵

2.5 *Imjim River – Northern Limit Line*

Armistice Agreement var ingalunda ett komplett dokument. En av de frågor i vilken parterna inte hittade en lösning som kunde accepteras av de inblandade parterna var *Imjim Rivers* utlopp och gränsdragning i Gula Havet. För att inte detta skulle omöjliggöra fortskridandet i fredsprocessen isolerade man frågan och upprättade the *Northern Limit Line* (NLL) som således inte berördes i *Armistice Agreement*. NLL fastställdes i augusti 1953, men godkändes

²² Tucker, Roberts, Pierpaoli Jr. m.fl. 2008 s. 1644

²³ The Geneva Conference on Korea April 26-June 15, 1954, Introduction

²⁴ Ibid. s. 4

²⁵ Chae, Han Kook & Yang, Hee Wan (red.), 1999, s.765

aldrig officiellt av Nordkorea. Så sent som 1999 hävdade Nordkorea rätten till vatten och markområden utmed NLL och området har också varit skådeplats för ett antal incidenter mellan Nordkorea och Sydkorea. Beslutet att 1953 isolera frågan får rimligtvis tolkas som ett tecken på att båda sidor var angelägna om att avsluta kriget.

2.6 NNSC

Som en av stilleståndsavtalets tre huvudsakliga beståndsdelar upprättades en neutral övervakningskommission – *Neutral Nations Supervisory Commission* (NNSC). De stridande parterna fick nominera varsina länder att representera sin sida. Nordkorea-CPV nominerade Sovjetunionen, Polen och Tjeckoslovakien medan UNC nominerade Norge, Schweiz och Sverige. Länderna behövde inte i grunden vara neutrala eller föra en neutralitetspolitik, men fick däremot inte vara något av de länder som bidragit med trupp. UNC motsatte sig Sovjetunionens medverkan i kommissionen och erbjöd i gengäld att avstå Norge som sin representant.

2.7 NNRC

Repatrieringskommissionen bestod förutom den ledande nationen Indien också av representanter från NNSC-nationerna – Sverige, Schweiz, Polen och Tjeckoslovakien. Trots att Armistice Agreement ganska tydligt redogör för hur krigsfångar skall behandlas är det en segdragen process att få en fångutväxling till stånd, främst på grund av hur de olika signatärerna betraktar den enskildes önskemål. Frågan om krigsfångar anges också som ett avgörande skäl till att stilleståndsförhandlingarna drar ut på tiden. 1952 anser man sig ha kommit överens om alla huvudfrågor förutom just hantering av krigsfångar. Trots att arbetet var hårt bevakat av media är kännedomen om denna period, i jämförelse med stilleståndsavtalets övriga komponenter, relativt okänd. Åtskilliga källor vittnar om de miserabla förhållanden under vilka krigsfångarna levde i väntan på uppsamling i Panmunjom, hur propaganda försökte påverka krigsfångarnas beslut och hur förhandlingarna i frågan om fångutväxling genomsyrades av polemik.

Av de cirka 116 000 krigsfångar som befann sig i UNC:s fångläger hade cirka 46 000 deklarerat att de under inga omständigheter ville återvända till Nordkorea eller Kina. Från UNC:s sida krävde man att det skulle stå den enskilde fången fritt att välja om de ville stanna, återvända till hemlandet eller flytta till ett neutralt land. Nordsidan motsatte sig detta och menade istället att fångarna skulle återföras till det land som sänt dem i krig.²⁶

Inställningen till stilleståndsavtalet var inte odelat positivt och den 18 juni 1953 visar sig detta då den Sydkoreanska armén oannonserat öppnar portarna till fångläger och släpper ut 27 000 fångar av dem som låtit meddela att de inte vill återvända till Nordkorea eller Kina.

Incidenten skall ha varit beordrad av Rhee och bidrog naturligtvis till problem i de kommande förhandlingarna.²⁷

²⁶ Rembe, 1956, s. 20

²⁷ Ibid. 1956, s. 22-23

3. Beskrivning av teorier

3.1 *Realism*

Realismen som teori skall ses som grupp teorier som utvecklats under en längre tid och som finner sina rötter antikens Grekland och historikern och tänkaren Thukydides (ca.460-399 f. Kr). Unikt för Thukydides är han beskrivet kriget mellan Sparta och Aten utifrån mänskligt handlande och bortsett från gudomlig påverkan. Denna skrift påvisar bland annat stater begränsade utrikespolitiska manöverutrymme, att makten alltid är ojämnt fördelad och att detta är något en stat måste anpassa sig till för att värna om sin överlevnad – den starka parten dikterar regler och den svaga rättar in sig i ledet.

Vid nästa historiska anhalt hittar vi den italienske diplomaten, författaren, statsvetaren och historikern Niccolò Machiavelli (1469-1527). Som en hörnsten i teoribildningen tillför Machiavelli statsledarens förhållande till makt och hur denne tvingas bortse från moraliska aspekter för att lösa sina åtaganden.

Som nästa person att hållas ansvarig för realismens grunder dömer vi den brittiske filosofen och statsvetaren Thomas Hobbes (1588-1679). Hobbes utgår bland annat från människans medfödda egenskaper där särdrag som egoism och maktlystenhet kan nämnas som exempel. Då Hobbes applicerar detta på ett hypotetiskt naturtillstånd lyckas han påvisa hur folks skräck för att leva i ett samhälle av rov gör att man sluter sig samman och skapar samhällen med lagar som får dem att känna sig skyddade. Detta kan sedan översättas till stater beteende och hur stater förhåller sig till varandra och rädslan för den *internationella anarkin*.

Realismen möter sin renässans i samband med tiden efter VK I och framåt. De moderna realisterna dammade av gamla sanningar och använde dessa för att beskriva varför krig utbrutit och hur man skulle förhindra detta.

Denna historiska exposé avslutas med den tysk-amerikanske statsvetaren Hans J. Morgenthau (1904-1980) som tillskrivs en hel del av den moderna realismen. Även Morgenthau återvänder till människans natur för att förklara politik och att den inte påverkas av tid och rum.

1979 närmar vi oss med hjälp av den amerikanske professorn Kenneth Waltz hjälp det som idag benämns neorealism. Den stora skillnaden mot Morgenthaus uppfattning finner vi i att Waltz bortser från *oföränderlig mänsklig natur* och istället menar att den internationella politiken är system sammansatt av stater som bildar en helhet – struktur. Det är denna anarkistiska struktur som föder stater handlingar av maktpolitiska principer. En av realismens främsta stöttepelare är att teorin, bortsett smärre förändringar (se till exempel *hegemonisk stabilitet*), verkar tidlöst.²⁸

I det *anarkistiska systemet* kommer alltid militär makt att spela en central roll. Den militära makten är då inte bara ett verktyg för att hantera direkta hot utan också för att preventivt hantera situationer, till exempel en närliggande stats upprustning. Inom teorin återfinns det man benämner som *säkerhetsdilemman*. Det kan enkelt förklaras som att varje stats strävan mot egen säkerhet försätter nästa stat i en annan situation vilket föranleder nya förändringar.

²⁸ Tallberg, Gustavsson, Jakob, 2006, s. 37-39

Den enskilda statens säkerhet skapar då, oaktat sitt syfte, en gemensam osäkerhet. Det enda sättet att förhindra konflikter blir i detta läge att någon form av maktbalans uppnås. Maktbalans kan dock både skapas och tillintetgöras av asymmetrier varför det kan vara svårt att förutse vissa skeenden och detta får bland annat till följd att teknisk överlägsenhet eller förfogande över massförstörelsevapen inte självklart skapar en bestående maktbalans. Maktbalansen kan skapas medvetet genom allianser för att såväl lång- som kortsiktigt undvika att konflikter uppstår.²⁹

Som en sista grundsten i teorin framställs *polaritet* – motsatsförhållandet mellan stater. Realisterna menar att polaritet är en förutsättning för stabilitet. Polariteten delas enklast upp i *bipolaritet* (två stormakter) och *multipolaritet* (med tre eller fler stormakter). Vilket som skapar bäst *maktbalans* är vetenskapen oense om, men generellt skulle det kunna påstås att *bipolaritet* är lättare att överblicka och hantera, medan *multipolaritet* är historiskt sett mer vanlig.³⁰

Inom neorealism återfinns begreppet *hegemonisk balans*. Begreppet beskriver på vilket sätt stater kan leva i ett symbiotiskt förhållande till varandra trots anarkimodellen och strävan efter makt. Teorin får ses som en frukt av att det i moderna krig förkommit ett omfattande internationellt ekonomiskt samarbete mellan stater. Denna teori kan användas för att beskriva skeenden under senare del av Koreakonflikten, men den är knappast tillämpbar utifrån de avgränsningar som är gjorda för denna uppsats.

Centrala begrepp inom realism

Nedan presenteras några av realismens centrala begrepp som i analysen kommer att användas för att åskådliggöra händelser som beskrivs i uppsatsen. Kriterierna utifrån hur dessa begrepp valts är att de skall vara direkt eller indirekt applicerbara på konflikten och att de skall kunna ses som verktyg för att beskriva situationen i olika faser av uppsatsens tidrymd.

Allianser skapas i syfte att minska yttre hot. I detta påstående finns dock ett motsatsförhållande till teoribildningen eftersom man genom allianser också underminerar systemets anarkiska karaktär.³¹

Hegemoni innebär att en aktör (här stat) har en ledande position. Motmedlet mot detta har traditionellt varit att omvärlden bemöter detta med maktbalanspolitik – upprustning och alliansbildning. Hegemoni kan utövas på flera sätt. Amerikansk hegemoni har ofta varit en fråga om ekonomisk dominans, medan Sovjetunionen lade stor vikt i att utöva en ideologisk och politisk dominans över de kommunistiska länderna.

Polaritet (se ovan) Benämns varierande *uni-, bi- och multipolaritet*, men även *hegemonisk, bipolär* och *maktbalans* (den sista med tre eller flera stater).

Intervention beskriver handlingar genom vilka yttre stater eller allianser påverkar rådande förhållande i en suverän stat. Ofta sker denna påverkan med våld.

Kollektiv säkerhet uppstår då staterna ger upp delar av sina nationella mål till förmån för regional eller global säkerhet (kan återfinnas såväl inom realism som inom liberalism). Inom realism baseras den kollektiva säkerheten ofta på gemensamma, identifierade värderingar och ideologier.

²⁹ Tallberg, Gustavsson, Jakob, 2006, s.39f

³⁰ Ibid. s.39f

³¹ Hettne, 1996, s. 18

Makt – power – är det allra mest centrala begreppet för denna teoribildning. Makt definieras och delas upp på en mängd olika sätt för att åskådliggöra hur stater förhåller sig till varandra. Bland annat används begreppen *great powers*, *middle/medium powers* och *small powers*. De visar på hur ett antal mindre länder utövar makt globalt eller regionalt. Det är således bara ett fåtal länder som har någon egentlig makt utöver det inflytande de har över den egna staten. Beträffande *small powers* så ifrågasätter realismen om de långsiktigt kan överleva som fristående stater utan att ingå allianser med andra länder.³²

Maktbalansens viktigaste uppgift är inte att bevara freden utan garantera den egna statens system, säkerhet och överlevnad. **Maktbalans** skall möjliggöra överlevnad för mindre stater, skapande och upprätthållande av *institutioner* för internationell ordning (dock ej överstatliga). Teorier om maktbalans säger att en stat/aktör finner det rationellt att som minst bibehålla status quo och som bäst att förbättra sitt inflytande och makt. Under Kalla kriget pratar man om att maktbalansen ersattes av terrorbalans som i sin tur har en direkt koppling till **Mutually Assured Destruction** (MAD). Begreppet innebär normalt att den ömsesidiga förgörelsekapaciteten skapar säkerhet som resulterar i att de stora aktörerna undviker direkt konfrontation och förhindrar att mindre aktörers konflikter utvidgas till globala konflikter. Men MAD förhindrar bevisligen inte krig där de stora aktörerna möts inom ramen för andra nationers krig eller inbördeskrig.³³ Eftersom stormakterna förfogar över långt mer vapenkraft än vad som behövs för att förgöra sin fiende har vapenmakten, förutom syftet att värna om nationens säkerhet, en bouseffekt i att den skapar en politisk maktställning. Sammantaget brukar denna form av maktbalanstänkande benämnas *anarkimodellen*.³⁴ Under hela Kalla krigets tid, inklusive den period som uppsatsen avser, visas exempel på hur stormakterna dessutom använder sin politiska makt för att styra allierade och öka det politiska inflytandet i alliansfria länder.

Precis som tidigare beskrivits är **säkerhetsdilemmat** den osäkerhetsspiral som uppstår då en stat upprustar för att bibehålla eller öka sin egen säkerhet. Övriga kringliggande stater kommer då att respondera på detta genom att själva upprusta eller bilda allianser och därigenom uppstår en *osäkerhetsspiral* som rubbar **maktbalansen**.³⁵ Ett exempel på detta är hur Ryssland under tidigt 1900-tal reflekterar över sin säkerhetssituation. De vet att de av omvärlden uppfattas som en potentiell fiende, men upplever också att de successivt förlorar makt relativt sina grannländer. I den rådande situationen är de säkra, men de måste upprusta för att bibehålla sin position, vilket kommer att resultera i att även deras potentiella fiender upprustar till en nivå som riskerar att försätta Ryssland i ett underläge.³⁶

3.2 Liberalism

I sina grunddrag finner vi ofta liberalismens grundpelare i realismens motsatsförhållande. Den liberalistiska teoribildningen kan dock inte sökas mer än 400 år tillbaka i historien, medan man får förutsätta att regional tillämpning förekommit tidigare. Dock finns det mekanismer i den moderna världen såsom industrialisering och internationell institutionalisering som gjort teorierna mer tillämpbara. Grunden till teorierna hittar vi i fria individer som i grupp skapar institutioner genom vilka man i egna och gemensamma intressen organiserar sig och bygger

³² Fox, 1959

³³ Tallberg, Gustavsson, 2006, s. 47

³⁴ Hettne, 1996, s. 24f

³⁵ Ibid. s. 18

³⁶ Smith, Hadfield, Dunne, 2008

en stat där både rättvisa och ordning har möjlighet att råda. Statens existens berättigas främst genom att den skall hindra individerna från att skada varandra, garantera att avtal hålls, vilket i sin tur skall föda ett rationellt beteende hos medborgaren. Staten hjälper alltså individerna att förena enskild nytta och att skapa möjlighet till symbiosiska förhållanden mellan människor. På detta sätt skapas fred, frihet och tillväxt genom samarbete och uppgivandet av nationella anspråk på säkerhet.³⁷

Precis som med andra teorier har liberalismen förändrats och förgrenats, men dess grunders förespråkare finner vi med en början på 1600-talet. John Locke (1632-1704) ses av flera som liberalismens fader eftersom han på ett systematiskt sätt kunde förklara varför individen behövde frihet samt äganderätt och varför statens största uppgift var att värna om detta.

Adam Smith (1723-1790) påstås ha grundat den nationalekonomiska vetenskapen. Genom att bland annat påvisa hur samhället och staten kunde dra nytta av individers själviskhet grundades också den ekonomiska liberalismen.

Thomas Jefferson (1743-1826) är ett intressant namn eftersom han även fick möjlighet att tillämpa sina idéer.³⁸ [*Som en av männen bakom den amerikanska revolutionen 1776 (som byggde på liberala principer), författare av självständighetsdeklarationen, och som USA:s tredje president är han en av de personer som har skapat vår moderna historia.*]³⁹

Frederic Bastiat (1801-1850) spelade också en stor roll i liberalismens utveckling, bland annat genom att förklara hur fri marknad och lika rättigheter var av godo för alla samhällsklasser.⁴⁰

Industrialisering medförde vind i seglen för liberala förespråkare. Men även om teoriernas funktion nu bekräftades drabbades de också av bakslag under 1800- och 1900-talet, främst i form av en hungrande arbetarklass och krig. Inte minst de två världskrigen fick till följd att liberalismen ifrågasattes, trots att mycket av det inträffade snarare bekräftar teorierna. Även om neoliberalismen bjuder på vissa förändringar kan man idag med fog påstå att Kalla krigets slut och kommunismens fall gett liberalismen nytt liv.

Enligt liberalism avstår stater från sina nationella intressen och resurser, till förmån för överstatliga organ. Dessa överstatliga organ bygger ofta på en gemensam värdegrund. Denna gemensamma värdegrund ska överbrygga osäkerheter mellan stater och skapa en stabilare och fredligare värld. Liberalismen betonar aktörer som FN, OSSE, WTO där aktörerna agerar överordnat stater.

Liberalismen undviker att dela upp politiken i en inhemsk och en internationell svär – den fungerar på motsvarande sätt oavsett nivå. Vidare skall intressekonflikter undvikas genom institutioner som främjar fred, frihet och ekonomisk tillväxt. Internationella institutioner bör således skapas i syfte att hjälpa nationer att realisera gemensamma fördelar som samarbete kan medverka till. Institutionerna ska utgöra en bevakningsfunktion som gör samarbetet långsiktigt och förbinder medlemmarna till efterlevnad av gemensamt överenskomna regler och normer.

³⁷ Tallberg, Gustavsson, 2006, s. 51

³⁸ <http://www.liberalismen.com>

³⁹ <http://www.liberalismen.com/jefferson.shtml>

⁴⁰ <http://www.liberalismen.com/bastiat.shtml>

Interdependens är ett centralt begrepp inom liberalismen. Interdependens är just vad ordet anger – liberalismen påvisar individer och stater ömsesidiga beroende av varandra. Särskilt inom handel kan denna teori enkelt åskådliggöras med att respektive nation tillverkar det den har bäst förutsättningar för och därefter sker ett utbyte av varor och tjänster med andra stater. Systemet förutsätter inte att beroendet är likvärdigt mellan staterna, inte heller att insatserna kan värderas lika, men sammantaget skapar det strukturer som bygger på samarbete snarare än makt.⁴¹ Ett aktuellt exempel på detta är dagens Korea där länderna parallellt med konflikten söker olika former av samarbete. Övergripande står Sydkorea för kunskap och ekonomisk kapacitet medan Nordkorea besitter billig arbetskraft och naturtillgångar. Båda nationerna är här medvetna om halvöns geografiskt isolerade läge och det känsliga förhållandet till andra närliggande nationer.

Björn Hettne beskriver liberalismen enligt nedan (då ganska tydligt i sin motsats till realism):

- Stater har en framträdande roll men är inte den enda betydande aktören inom internationella relationer. [---]
- Internationella relationer präglas av ett ömsesidigt beroende mellan aktörer. Maktpolitik är kostsam och samarbete bör vara i allas intresse. Makt är ofta sakfrågespecifikt. Fred, frihet och tillväxt är goda värden att sträva efter, men aktörers möjligheter att nå dessa mål beror på hur väl institutionaliserat ett område är.
- Skillnaden mellan inrikespolitik och internationell politik skall inte överdrivas.⁴²

Centrala begrepp inom liberalism

Här presenteras några av liberalismens centrala begrepp som i analysen kommer att användas för att åskådliggöra händelser som beskrivs i uppsatsen. I likhet med realism presenteras begrepp som hjälper till att förklara olika faser och händelser mellan 1943-1953. Liberalism och realism delar vissa begrepp, men innebörden och framförallt syftet är då regelmässigt annorlunda.

Auktoritetskris är inte ett liberalistiskt begrepp men beskriver i detta sammanhang en institution som inte äger avsedd påverkan och respekt.

Interdependens beskrivs enklast såsom ömsesidigt beroende, som skapar situationer där det är irrationellt för ingående aktörer att bryta interdependensen. Liberalismens ekonomiska prägel bygger till stor del på interdependens. Genom att stater interagerar ekonomiskt med varandra blir krig dyrt. (se även tidigare beskrivning).

Internationella institutioner (se tidigare beskrivning).

Intervention beskriver handlingar genom vilka yttre stater eller allianser påverkar rådande förhållande i en suverän stat. Begreppet förekommer såväl inom realism och liberalism men med olika syften.

Kollektiv säkerhet återfinns även inom liberalismen, men betraktas här ur ett annat perspektiv. Liberalismen menar att alla stater, inklusive de starka och inflytelserika, bör gå

⁴¹ Tallberg, Gustavsson, 2006, s. 58f

⁴² Ibid. s. 60

samman i stora allianser för att möta alla sorters hot. Enligt devisen *ju fler vi är tillsammans* kan man då bilda överstatliga *institutioner* som tar ett kollektivt ansvar.⁴³

Världssystemmodellen – global stratifiering – beskriver hur vissa länder utövar politisk kontroll över och exploaterar andra mindre inflytelserika länder. Ekonomi är primärt medan utrikespolitik är mer av symbolisk betydelse.⁴⁴ Världssystemmodellen kan yttra sig på flera sätt, men denna uppsats är inte betjänt av en uppdelning.

3.3 Dialektik – syntes

För att ytterligare vidareutveckla de slutsatser som dragits med hjälp av respektive teoribildning kommer Hegels dialektik (syntetisk modell) att användas som metod. Hegel menade att det är genom reflektion över den uppfattade verkligheten man kommer till insikt om en högre och riktigare verklighet.⁴⁵ Man bör då sätta saker i sitt motsatsförhållande (*negation*) och genom detta skapas enligt Hegel något han benämner *tes* respektive *antites*. För att förhöja förståelsen av dessa begrepp använder han *negationens negation*. Man kan förklara detta genom att *lätt* negeras med *svår* och att dessa sedan negeras med något som innefattar såväl *svår* som *lätt*, som i detta exempel skulle kunna vara *lagom* etc.

Begreppen tagna ur sitt sammanhang är intetsägande, men balanseras de mot varandra så hjälps de åt att förklara sina respektive innebörder. Teorin är tillämpbar inom de flesta områden, även om den ofta används för att förklara filosofiska tillstånd. Förutom syntesen menar Hegel att det från varje upphöjt begrepp finns förgreningar och att varje begrepp överskrider (transcenderar) sig självt och pekar vidare mot andra begrepp. Successivt kan man genom denna teori skapa ett lapptäcke av kunskap som närpå obegränsat kan förhöja insikt och kunskap.⁴⁶ Ännu mer förenklat förklaras detta som att teser och antiteser står mot varandra, förenas till synteser, bildar nya teser som i sin tur måste ge upphov till nya antiteser.⁴⁷

I denna uppsats kommer Hegels dialektik i sin enklaste form att användas för att väga realismen och liberalismen mot varandra i den mån detta är möjligt. De respektive teoriernas mest centrala begrepp kommer att jämföras på olika situationer som beskrivs under respektive teoribildnings analytiska kapitel.

4. Analys

4.1 Jämförelse realism

Allmänt

Det är i det närmaste omöjligt att närma sig Koreaproblematiken utan att betrakta skeenden ur ett realistiskt perspektiv. Gemensamt för all realistiskt teori är just maktens centrala roll då man analyserar internationell politik.⁴⁸ Bortser man från tiden under och omedelbart efter VK II – då Koreas framtid fortfarande var relativt ointressant för stormakterna – torde just upprinnelse till kriget, stilleståndsförhandlingar och efterkrigstiden intill dags dato vara en outtömlig källa att leta i efter exempel på hur realism styrt utvecklingen. Även Roosevelts

⁴³ Goldstein, 1999, s. 111f

⁴⁴ Hettne, 1996, s. 27

⁴⁵ Scruton, 1982, s. 198

⁴⁶ <http://www.filosofi.gotland.se/hegel.htm#Dialektiken>

⁴⁷ Larssons, 1997, s. 35

⁴⁸ Tallberg, Gustavsson, 2006, s. 35

förslag om att skapa ett 20-30 år långt fyrdelat förmyndarskap av Korea torde ha grundats i någon form av realistiska referensramar. Hur hade Korea sett ut om detta hade blivit verklighet och hur hade det Kalla kriget yttrat sig?

Förväntat

Skulle vi direkt applicera de realistiska teorierna på Koreakonflikten skulle man kunna tänka sig ett scenario där USA, Sovjetunionen och i viss mån även Kina söker ett slut på kriget i syfte att skapa maktbalans i området. De olika aktörernas förmåga var i och med tillgång till kärnvapen redan känd, men maktens spel hade spelats med Nordkorea/Kina och UNC/SydKorea.

Ur ett realistiskt perspektiv kan man svårligen se FN som den överstatliga aktör FN ursprungligen var tänkt att vara, vilket Sovjetunionen också kritiserade. Dessutom var ansvar redan delegerat från FN till USA, varför ingen av parterna förväntade sig något stöd utan snarare såg konflikten som ett spel mellan statliga aktörer, utan närvaro av reell överstatlig aktör (den anarkistiska världsordningen).

USA såg i förlängningen en stor risk med den kommunistiska utbredningen i Asien vilket skulle kunna vara en anledning till att man i och med stilleståndsavtalet ville befästa sin närvaro i Japan (*UNC-Rear*) och på den koreanska halvön. Denna kommunistiska utbredning antogs direkt kunna motverka amerikanska intressen och ambitioner i regionen, vilket ytterligare stärker det realistiska perspektivet; amerikanska nationella intressen stod i första rummet för amerikanskt (hegemoniskt) agerande.

Vad hände

USA var redan vid tiden för krigets utbrott något av en *hegemon*, även om de tidvis undvikit att axla denna roll.⁴⁹ Världen hade inom loppet av några decennier gått från multipolaritet till bipolaritet (med hänvisning till föregående kan man i viss mån även prata om *unipolaritet* – *hegemoni*) och dessutom med nya och förändrade aktörer. Japan och Tyskland var neutraliserade och ett maktvakuum hade uppstått efter dessa tidigare färgstarka aktörer. Men efterträdare i denna situation av maktvakuum saknades inte – åtminstone inte regionalt. USA hade demonstrerat makt såsom militär makt, men kommunismens makt skulle inte underskattas även om det vore en överdrift att i detta fall prata om asymmetri. Den kommunistiska utbredningen i Asien tycktes vara utom kontroll och farhågorna för detta hade diskuterats i USA redan i direkt anslutning till andra världskrigets slut. Om kriget sanktionerades av Stalin i syfte att skapa en permanent konfliktsituation mellan USA och Kina, var detta då också ett försök att ånyo bygga upp en (regional) *multipolaritet*?

Kina stärker sin position

I och med Kinas *intervenering* i kriget avtog successivt strävan och övertygelsen om att en den militära föreningen av det koreanska folket var den rätta. Som framgått i den empiriska delen av denna uppsats blev MacArthur alltmer ifrågasatt som militär ledare och kanske än mer för sina politiska uttalanden. Frågan om vilken strategi som var den rätta i Koreakriget blev alltmer ett politiskt slagträ. Hur skulle Kina hanteras och vad var Kinas intention med att *intervenera* i kriget? I samband med avskedandet av MacArthur skall USA:s överbefälhavare (*Chairman of the Joint Chiefs of Staff*), Omar Bradley, ha gjort följande uttalande;

⁴⁹ Goldstein, 1999, s. 109

Red China is not the powerful nation seeking to dominate the world. Frankly, in the opinion of the Joint Chiefs of Staff, this strategy would involve us in the wrong war, at the wrong place, at the wrong time, and with the wrong enemy.⁵⁰

Bradleys uttalande var kritik direkt riktad mot den strategi som MacArthur fört och förespråkade. Även om de militära alternativen för att nå framgång redan hade begränsats så tvingas USA av flera skäl att söka andra vägar för att nå framgång. Kriget hamnade i detta läge i pott vilket naturligtvis också kunde skada sittande president. Ur ett realistiskt perspektiv skulle bonuseffekten av ett uttalande likt Bradleys kunna användas som en metafor för att understryka sin ställning som *hegemon*.

I förhållandet till Kina fanns det inte utrymme för några liberalistiska synsätt. Likaväl kan detta tolkas som att USA såg sin regionala stormaktsroll hotad; det vill säga att *maktbalans* – *balance of power* – präglade USA:s sätt att se på Kina. Det Röda Kina var inte erkänt som stat men hade visat sig vara en aktör som i allra högsta grad rubbade maktbalansen. För att undvika att spela ut sitt sista kort i form av kärnvapen var USA tvungna att betrakta Kina som värdig motståndare och också som deltagare vid förhandlingsbordet. Vanmakten stärktes naturligtvis av vetskapen om att Stalin personligen stod i kulisserna. Detta visar tydligt att det rådde en maktbalans mellan USA-Sovjetunionen-Kina och att FN inte lyckades påverka situationen såsom överstatlig aktör – den anarkistiska världsordningen råder.

Spelet bakom kulisserna

I korrespondensen som föregick stilleståndsförhandlingarna – särskilt mellan de kommunistiska länderna – framgår det tydligt vilken tyngd de olika aktörerna har. Att Stalin håller i taktpinnen är uppenbart, men också att Sovjetunionen officiellt står utanför kriget och välkomnar fred på Koreanska halvön. Då Mao Zedong i ett telegram (daterat 13 juni 1951) till Kim Il Sung beskriver sin inställning till stilleståndsförhandlingarna understryker han vikten av att förhandlingarna bör initieras av USA/UNC, att Stalins hållning till frågan bör vara tongivande och att frågan om såväl Kinas representation i FN jämte frågan om Taiwan inte tvunget måste vara krav på motprestationer.

Det är naturligtvis lite överraskande att Mao Zedong så tidigt släpper dessa frågor. Flera orsaker är säkert bidragande, men att Sovjetunionen nu söker ett vapenstillestånd på koreanska halvön och att då Mao Zedong inte har något att vinna på en intern maktkamp inom kommunistalliansen torde varit en orsak. Vidare har Mao Zedong med sin inblandning i kriget påvisat att det Röda Kina är en aktör att räkna med, även i framtiden. Med inställningen att lättvindigt kunna släppa frågorna om Taiwan och representation i FN, vilka förmodligen inte hade nått någon framgång under stilleståndsförhandlingarna, skulle Mao Zedong och Kina framstå som alltmer storsinta och seriösa vilket ur ett maktperspektiv kunde vara en minst lika stor vinst. Försättningen av detta blir dessutom att Stalin bemyndigar Mao Zedong att föra kommunisternas talan under de inledande förhandlingarna, om än med instruktioner från Sovjetunionen. Mao Zedong instruerar därefter Kim Il Sung om hur de ställer sig till att inleda stilleståndsförhandlingarna. Man motsätter sig val av plats (där UNC först föreslagit ett danskt sjukvårdsfartyg) men Kim Il Sung och Peng The Huai (Com. CPV) inbjuder Ridgeway till möten i Kesong mellan den 10-15 juli 1951, allt enligt Stalins direkta instruktioner. I och med detta stärker Kina ytterligare sin maktposition. Genom att

⁵⁰ <http://www.time.com/time/magazine/article/0,9171,890038,00.html> (besökt 2009-05-07)

liera sig med Sovjetunionen lyckades man dessutom balansera den gemensamma motståndaren USA, vilket annars inte vore möjligt.⁵¹

Inledande förhandlingar

Från den amerikanska sidan fanns en stor misstänksamhet mot framförallt Sovjetunionen men även mot Kina. Då *US Joint Chiefs of Staff* ger Ridgeway instruktioner inför de inledande förhandlingarna uttrycker de tydligt en oro för att motståndaren skall blanda in politiska frågor och i själva verket inte strävar efter att upprätta ett militärt stilleståndsavtal. De ömsesidiga misstankarna var sannolikt en hämsko för de inledande förhandlingarna och hade ömse sidor varit medvetna om motpartens egentliga agenda hade detta förmodligen påskyndat stilleståndsförhandlingarna avsevärt. Vidare kan man se att det var väldigt mycket av de krav som UNC framförde i de inledande förhandlingarna som senare återfanns i det slutliga stilleståndsavtalet.⁵²

De inledande förhandlingarna var av förklarliga skäl ganska trevande och innehöll stora mått av ödmjukhet likväl som fokusering på till synes oviktiga detaljer. Först efter två veckors förhandlingar enas parterna om följande agenda för de fortsatta samtalen:

- 1) Godkännande av agenda
- 2) Fastställande av militärt demarkationsområde som en grundläggande förutsättning för upphörandet av fientliga handlingar i Korea
- 3) Konkreta förberedelser för förverkligandet av eldupphör och stillestånd i Korea, inkluderat sammansättning, auktorisering och funktioner för övervakningsorgan och fastställande av dess mandat inom ramen för eldupphör och stillestånd
- 4) Fastställande av hur krigsfångar skall hanteras
- 5) Rekommendationer till inblandade länders regering på båda sidor⁵³

Krigsfångar

Som tidigare nämnts var det främst frågan om krigsfångar som gjorde att förhandlingarna drog ut på tiden. Först den 4 juni 1953 meddelade de nordkoreanska och kinesiska förhandlarna att de nu var redo att acceptera att de krigsfångar som motsatt sig återlämning till egen krigsmakt istället skulle släppas fria 120 dagar efter stilleståndsavtalets undertecknande. Vidare ansåg man inte att frågan tvunget behövdes hanteras i FN.⁵⁴

Tillkännagivandet var lika väntat som överraskande, men sågs nu som en lösning på kriget. Vad fick då denna kovändning i frågan om krigsfångar till stånd? Stalins frånfälle, tyst diplomati är nämnt liksom flera andra orsaker, men tolkningarna är ofta de att kommunistalliansen (inkluderat Sovjetunionen) alltmer fruktade ett intensifierat krig och en risk för ett tredje världskrig. Truman hade förvisso hotat med kärnvapeninsats, men sannolikheten för att Eisenhower nu skulle använda kärnvapen var större och dess syfte – att snabbt avsluta kriget – skulle kanske ses som att *ändamålet i detta fall skulle helga medlet*. Sedan 1952 förfogade dessutom USA över taktiska kärnvapen och risken var överhängande att dessa skulle sättas in i ett utdragit krig. Tekniskt och kvantitativt förfogade också USA över en totalt betydligt större kärnvapenarsenal än vad Sovjetunionen gjorde.

⁵¹ Chae, Han Kook , Yang, Hee Wan, 1999, s. 34f

⁵² Ibid. s. 33-69

⁵³ Ibid. s. 68-69

⁵⁴ Stridsman, 2008, s. 280f

Situationen kanske inte lyfts fram som den mest avgörande för händelseutvecklingen, men få händelser i Koreakriget kanske kännetecknas av maktutövning som denna. Förutom det politiska symbolvärdet i sakfrågan var det en enorm prestigeförlust för kommunistalliansen att efter år av förhandlingar så kompromisslöst tvingas släppa frågan om krigsfångar. Förlusten till trots kanske detta var en bättre lösning än att ärendet skulle lämnas till FN. FN såsom överstatlig aktör existerade de facto och fungerade successivt bättre, men ur ett maktperspektiv fanns det ingen tilltro till FN.

Återblick på FN:s roll

I ett anförande i FN:s generalförsamling den 26 september 1950 av den svenska utrikesministern Östen Undén, går denne till hårt angrepp mot Sovjetunionen. Sverige tillbakavisar Sovjetunionens påstående om att kriget inleddes genom ett anfall från Sydkorea.

Vidare och än mer intressant är att Sovjetunionens påstående att en intervention av FN är en överträdelse av Förenta Nationernas artikel 2, § 7 och att FN inte heller skall ingripa i angelägenheter *som väsentligen falla inom vederbörande stats egen behörighet*. Denna fråga är återkommande i konflikter och har ofta varit ett problem för FN att förhålla sig till, men i detta fall tycks det ha varit ett sista desperat försök att förhindra USA:s och FN:s inblandning i kriget.⁵⁵ Skälen kan vara många och tolkningarna är ännu fler. Det är dock rimligt att anta att Sovjetunionen, trots sin frånvaro i FN:s säkerhetsråd, snarare betraktade FN som ett redskap för egna syften än som en maktfaktor och överstatlig aktör. Hade Säkerhetsrådet inte handlat så resolut som skedd hade ett ingripande av FN omöjliggjorts. Detta hade i sin tur förmodligen resulterat i ett återförenat Korea, men under kommunistiskt paraply. FN handlade helt i enlighet med organisationens mål, även om man betraktat situationen ur ett liberalistiskt perspektiv, men Sovjetunionens frånvaro i säkerhetsrådet skapade istället en maktobalans internt inom FN.

4.2 Jämförelse liberalism

Förväntat

Ur ett liberalistiskt perspektiv kan man förvänta sig att det fanns många incitament för att avsluta kriget såsom freds- och stabilitetssträvan, överstatligt hanterande av konflikten baserat på en enad värdegrund. Officiellt var alla inblandade för ett enat Korea och detta borde då ha varit det primära målet. FN torde vara rätt forum för att diskutera ärendet och lägga upp riktlinjer i för framtiden. FN torde också vara den organisation som skulle administrera och övervaka demokratiska val. FN:s trovärdighet som överstatlig aktör borde inte vara överspelad bara för att man dels redan genomfört val i Sydkorea och att man aktivt deltagit i kriget.

Kinas legitimitet och deltagande i kriget borde heller inte vara frågor som satt FN:s roll ur spel. Utan att förvänta sig en altruistisk hållning inför skapandet av det nya, enade Korea så borde alla inblandade parter, inklusive Sovjetunionen, vara måna om att avsluta kriget och påbörja uppbyggnaden av det nya Korea. Istället för att driva vidare ett krig som redan skördat alltför många offer och kostat alltför mycket pengar borde kraften inriktas mot uppbyggnad under egna influenser, syftande till handel och andra former av samarbete. Staterna avstår från eget inflytande och låter istället FN agera aktör. En gemensam syn på fred genom internationella regimer och organisationer ligger till grund för att bland annat FN får

⁵⁵ Kungl. Utrikesdepartementet, 1953. s. 41-42

verka istället för den egna staten. Världsordningen ses inte som en anarkistisk sådan, utan närvaron av FN gör att det faktiskt finns en frivillig överstatlighet som baseras på staters egna val att avstå nationella intressen till förmån för en överstatlig aktör.

Vad hände

Även om tiden mellan Kairokonferensen och Koreakrigets utbrott påverkades av mycket annat än rationella krafter finns det tydliga spår av liberalism då man studerar hur stormakterna tänkte sig ett självständigt Korea. Man kan förutsätta att de båda stormakterna hade en dold politisk agenda och att de då de båda lämnar sin halva av Korea lever i såväl tro som förhoppning om att det nya Korea skall byggas på de värdegrunder de själva förespråkar.

Handel och ekonomisk tillväxt ska stärka den initialt sköra freden. Genom en gemensam strävan efter fred och stabilitet ska FN guida det nya Korea mot välstånd. Man tycks också förutsätta att det koreanska folket, trötta av förtryck och krig, nu med blodsbåndens styrka gemensamt skulle sträva efter att bygga ett enat Korea. Som många gånger skett återvänder de nya ledarna – Kim Il Sung respektive Syngman Rhee – efter liv i exil. Att dess politiska inriktningar uppfattades sunda av Sovjetunionen och USA föll sig naturligt, men ingenting talar för att någon förväntat sig den stora skillnad och starka gräns som uppstår mellan nord och syd. Mycket talar för att stormakterna mycket väl hade intentionen att bygga det nya Korea på liberala grunder, men att de efterhand som att det japanska maktvakuumet fyllts lät de realistiska krafterna styra utvecklingen. I detta skede borde såväl USA som Sovjetunionen ha överlämnat ärendet åt FN, en organisation inom vilken de fortfarande hade stort inflytande på.

Krigsfångar

Att stilleståndsförhandlingarna var segdragna och att vissa frågor resulterade i ofullständigt avtal och onödigt lidande är känt. Till stor del förklaras detta bland annat av att frågan om krigsfångar var svår att lösa. Spontant skulle många av naturliga skäl tro att gränsdragningen var den viktigaste och svåraste frågan att lösa, oavsett om man framför sig såg ett enat eller delat Korea. Men frågan om gränsdragning var, bortsett detaljer och maritima områden, avslutad redan i november 1951.

Man kan naturligtvis betrakta detta ur flera perspektiv där de militära kulturerna i de kommunistiska länderna säkert påverkade frågan. Troligast är dock att en alltför stor flykt till Sydkorea och andra västerländska nationer hade varit ett stort symboliskt nederlag för Nordkorea och Kina, vilket säkert hade kunnat få följdverkningar på egen inrikespolitik. Men intressant i denna fråga är också att båda sidor fortlöpande under kriget rapporterat om det stora antalet krigsfångar de tagit. De faktiska siffrorna som presenterades vid förhandlingarna var att Nordkorea hade ungefär 12 000 fångar medan det i Sydkorea fanns ungefär 116 000 fångar (ibland anges cirka 130 000 fångar – uppgifterna skiljer sig åt beroende på källorna).⁵⁶

Det faktiska antalet återvändande från Nordkorea blir slutligen 13 457 krigsfångar medan endast 82 493 (inklusive skadade) av de kinesiska och nordkoreanska soldaterna väljer att återvända.⁵⁷ Bortsett från de fångar som Sydkorea otillåtet släppt, och de som flytt eller försvunnit på annat sätt, föredrog 21 839 fångar från Kina och Nordkorea att inte återvända till sina hemländer. Men endast 347 soldater från Sydkorea (325), USA (21) och

⁵⁶ Holmström, 1972, s. 310

⁵⁷ Chae, Han Kook, Yang, Hee Wan, 1999, s. 726

Storbritannien (1) tycktes inse förträffligheten med Juche-ideologin.⁵⁸ Den i stilleståndsförhandlingarna svårast lösta frågan var därmed historia och NNRC upplöstes i februari 1954. Frågan om krigsfångar kan då i sin upplösning betraktas som en liberalistisk delseger.

Då UNC:s allierade intagit Pyongyang och Nordkoreas dagar förutsattes vara räknade kan man i svensk press skönja ett nytt orosmoln i konflikten. Rhee regering anses vara både reaktionär och korrumberad. Att Rhee skall företräda det enade Korea tycks inte längre vara något alternativ och FN föreslås se över andra alternativ till ledarskap. [Ett alternativ till kommunismen, ”något som ger mera bröd, större frihet och ljusare framtidsperspektiv”, måste skapas. Koreas enande med den militära koreaaktionen tänktes allmänt vara avslutad].⁵⁹

Koreas öde befann sig i detta skede till stor del i USA:s händer, personifierat av MacArthur. Om inte Kina känt sig tvingade till att intervensera i kriget hade man här skapat ett ypperligt läge för FN att iordningställa oredan som skapats i och med tillsättandet av Rhee. Här fanns kanske rentav förutsättningar att framtvunga ett stilleståndsavtal syftande till att ånyo genomföra val, men denna gång i hela Korea.

I inledningen av *Sverige och Koreakriget* understryker författaren det faktum att Sverige, det kulturella och geografiska avståndet till trots, är mycket engagerade i Koreakriget eftersom det har en direkt koppling till öst-västkonflikten som för tiden dominerade världspolitiken.⁶⁰ Man kan tänka sig att detta och en uppfattad risk för bruk av kärnvapen fick till följd att flertalet länder, främst FN:s medlemsstater, engagerade sig mer aktivt i frågan än vad som annars kan förväntas. Risken för att konflikten skulle utvidgas oroad länder långt från Korea. Vilken påverkan detta hade är svårt att bedöma, men att USA och övriga UNC-länder, trots FN:s bemyndigande, inte hade helt fria tyglar torde vara klart. FN såsom överstatlig aktör fungerade därmed sannolikt för att undvika en geografisk spridning av konflikten.

Ett av de starkare liberalistiska inslagen i *Armistice Agreement* får dock tillägnas NNSC. Tanken att den militära stilleståndskommissionen och dess parter skulle övervakas av en fristående och neutral kommission för tankarna till överstatliga aktörer – en objektiv och oberoende *högsta domstol*. Det var USA som tidigt föreslog NNSC-funktionen som en del av *Armistice Agreement*. Resultatet blev att man inom UNC slutligen valde två nationer som även utöver konflikten förknippades med neutralitet eller neutralitetspolitik, medan man inom nordalliansen in i det sista framhärjade i att nominera Sovjetunionen. Efter förlikning godtogs dock två andra WP-länder. Åtskilliga verk vittnar om den enade kommunistiska fronten inom NNSC och hur detta ständigt motverkar sitt syfte. Olof G. Lidin är en av dem som beskriver de svåra förhandlingarna inom det tidiga NNSC; [I could not help admiring the Czechoslovak and Polish generals who were carefully selected and taught Communist dialecticians]. Hade detta arbete planerats idag finns det flera oberoende, överstatliga aktörer som kunde ha löst uppgiften eller utsett NNSC-nationerna och på så sätt skapat bättre förutsättningar för efterlevnaden av *Armistice Agreement*, men 1953 var detta en uppgift för FN, som i och med sin direkta inblandning i kriget knappast kunde tilldelas förtroendet.

⁵⁸ Chae, Han Kook, Yang, Hee Wan, 1999, s.735

⁵⁹ Holmström, 1972, s. 184

⁶⁰ Stridsman, 2008, s. 5

4.3 Syntes

Som teoretiskt verktyg i syntesen kommer Hegels dialektik att användas för att jämföra resultaten mellan *realism* och *liberalism*. Som en del av detta kommer även alternativa scenarion belysas såsom obesvarade frågor. I syntesen återfinns också svar på uppsatsens huvudsakliga frågeställningar.

Även om VK II genomsyras av allt annat än liberalism så kan man under det krigstida planeringsarbetet och fram till och med 1949 se hur segrande nationer försöker att återuppbygga av Japan ockuperade områden enligt *världssystemmodellen*. Det vore cyniskt att förutsätta att detta bara var ett spel för gallerierna. Enade för att nedkämpa axelmakterna fanns det uppenbarligen en tilltro till *interdependens* och *kollektiv säkerhet* såsom liberalismen förespråkar den – såväl USA som Sovjetunionen var bland annat med och skapade FN. Förmodligen var det därför inte enkom ideologiska meningsskillnader som resulterade i Kalla kriget – en förväntad sympati för sina skyddslingar kan säkert ha varit en bidragande orsak. Att sjösättningen av nya regimer i Korea var det som främst skapade splittringen mellan Nordkorea och Sydkorea är uppenbart. Trots strävan mot en enad nation uppträder dessa tänkta interimregimer enligt ett tydligt realistiskt mönster. Isolerar man problemet Korea från Röda Kina och andra för tiden utrikespolitiskt känsliga frågor finner vi att den första och tydligaste avvikelser från liberalism initieras av koreanerna själva. Såsom mellan föräldrar vars barn bråkar uppstår här en konflikt mellan USA och Sovjetunionen.

Som tidigare nämnts fanns det i USA tidigt en uttalad oro för den kommunistiska utbredningen. Trots att USA efter slutet av VK II uppfattat sin ställning som *hegemon* relativt ohotad aktualiseras *säkerhetsdilemmat* 1949 då Sovjetunionen genomför sina första provsprängningar av kärnvapen närapå samtidigt som kommunistpartiet tar makten i Kina. I USA blir reaktionen på dessa händelser häftig och detta visar sig inte minst genom det hemliga regeringsdokumentet NSC-68. NSC-68 förutspådde ett nära förestående Sovjetiskt angrepp (inom fyra-fem år), syftande till att lägga hela världen under kommunistiska fötter. NSC-68 var förenat med kraftigt ökade försvarsutgifter och Truman motsatte sig NSC-68 intill att Nordkorea anföll Sydkorea. Anfallet tolkades dock som startskottet i förverkligandet av Stalins ambitioner och bekräftade innehållet i NSC-68.⁶¹ Förmodligen var det också kombinationen av ovan beskrivna faktorer som resulterade i USA:s och FN:s resoluta ingripande i konflikten. Risken för ett regionalt maktskifte var uppenbar. USA upplevde dessutom att nationen på sikt var hotad och det Kalla kriget gick nu in ett nytt, uttalat och officiellt skede.⁶² Det är omöjligt att sja i hur USA:s och FN:s ingripande hade artat sig om inte NSC-68 funnits, men dokumentet var definitivt en bidragande orsak till att tidigt utesluta diplomatiska lösningar. Motivet att upprätthålla *maktbalans* överskuggade alla lösningar som på sikt kunde försvaga USA:s position.

Det faktum att FN såsom organisation bara funnits fem år då Koreakriget startade påverkade i största grad samtliga inblandade aktörers sätt att se på organisationen. Ur ett realistiskt perspektiv kan inte *överstatliga aktörer* förväntas fungera och med denna grundinställning hanterades flera frågor på ett sätt som idag kan tolkas vara typiskt realistiska, (även om anledningen inte tvunget behöver vara denna). Sannolikheten för att med några dagars varsel få en FN-insats likt UNC till stånd var och är väldigt liten, inte minst med anledning av de permanenta säkerhetsrådsmedlemmarnas rätt till veto. Att FN dessförinnan har genomfört ett

⁶¹ Nye, 2007, s. 165f

⁶² Ibid. s. 160-161

delat val i Korea kan i efterhand uppfattas som en utlösande faktor till konflikten. Även om beslutet fattats i FN är det uppenbart att FN i denna fråga arbetade mer aktivt för att motverka kommunismens utbredning än att återförena Korea, vilket gör att man med fog kan ifrågasätta FN:s agerande såsom *överstatlig aktör*.

Om USA i frågan om krigsfångar inte hade tvingat fram en acceptabel lösning, hur hade då stilleståndsförhandlingarna artat sig och vilka var alternativen? Likväl som det fanns prestigeskäl för att lösa frågan om krigsfångar på ett humant sätt så var det i grunden västerländska värderingar, som i detta stycke till stor del stämmer överens med ett liberalistiskt synsätt, som tycktes styra över att USA inte gav upp sin uppfattning. Hur hade en framtida återförening påverkats av en tvångsrepatriering? Hade det förutom humana aspekter funnits ytterligare förluster i att från UNC:s sida släppa denna fråga? Alternativet till eftergifter från kommunistalliansen var som sannolik ytterlighet på sikt en ny offensiv av UNC, vilken man skulle få svårigheter att stoppa. En överspillning i ett mer omfattande krig som i värsta fall kunde resultera i ett världskrig var också ett tänkbart scenario. Troligtvis hade USA i förlängningen av ett krig nu använt kärnvapen. Enligt *anarkimodellen* är USA, trots stora förluster, medvetet om sin roll som regional *hegemon*. Intill dess att Sovjetunionen hade hotat med att öppet intervensera konflikten, vilket hade utlöst ett *säkerhetsdilemma* men var högst osannolikt, skulle eftergifter av detta slag försvaga USA:s maktposition.

Hur påverkades stilleståndsavtalet av att förhandlingarna från och med juli 1951 fördes parallellt med ett för båda sidorna förödande ställningskrig? Även om förlusterna numerärt var större för nordalliansen får det förutsättas att även nationell stridsutmattning på ömse sidor efterhand födde viss kompromissvilja. Det finns ingen trovärdig litteratur som antyder att de koreanska krigsmakterna var beredda till större eftergifter, trots stora förluster. I enlighet med föregående stycke var USA och UNC i en besvärlig situation där eftergifter skulle kunna försvaga deras roll ur ett maktperspektiv. Väl medvetna om denna svåra ekvation kan man förutsätta att Sovjetunionen enligt den *anarkistiska världsordningen* kan stärka sin position genom ett fortsatt krig, vilket då istället kan ha varit en anledning till krigets varaktighet.

Hur påverkade Stalins död i mars 1953 stilleståndsavtalet? Det finns uppenbara skäl att anta att ett av Stalins skäl till låta kriget fortgå var att driva bort den amerikanska närvaron och inflytandet från den koreanska halvön. Detta hade också kunnat återskapa vad Ryssland/Sovjetunionen uppfattade som en traditionell och lämplig *maktbalans* i stora delar av Asien. Utifrån denna målsättning var såväl kriget som det påföljande stilleståndsavtalet ett misslyckande. USA:s närvaro och engagemang hade ökat massivt och permanentats i och med kriget och krigets utgång; *nu var Sydkorea förankrat inom det amerikanska imperiets gränser*.⁶³ Om Stalins intention var som tidigare beskrivits – att skapa en permanent konfliktsituation mellan USA och Kina – hade man å andra sidan kommit långt i sin målsättning.

Stilleståndsförhandlingarna fördes formellt sett mellan UNC och DPRK/KPA-CPV. Av förståeliga skäl stod dessa i nära kontakt med sina respektive statsledningar. UNC-sidan har dock kritiserats för att det i själva verket var USA och inte FN som bestämde hur förhandlingarna skulle drivas av UNC.⁶⁴ Hur stor del av FN:s *auktoritetskris* går att härleda till beslutet att bemyndiga USA att leda UNC under FN-flagga? Beträktade någonsin USA FN

⁶³ Helle, Huldt, 1983, S. 52

⁶⁴ Stridsman, 2008, s. 197

såsom en överstatlig aktör eller var FN en *nyttig idiot* som hjälpte USA och övriga UNC-länder att rättfärdiga egna handlingar och målsättningar? Alla exempel som påvisar att aktörerna låter FN understödja stormakternas målsättningar är exempel på hur realistiska krafter verkar.

Två dagar innan Genèvekonferensen skall inledas skriver Rhee i ett handbrev till ROK Utrikesminister Pyun:

Our friends want us to make unification the first requirement as we want Chinese Communist withdrawal as first requirement. We will cooperate if our friends will make an agreement to effect that there will be no peace before Chinese Communist have withdrawal from Korea, and that no outside nation will interfere with unification program when we hold elections under United Nations' observation⁶⁵

Sedan FN godkänt valet i Sydkorea använder Rhee och hans regering detta för att kompromisslöst utse sig som enda legitima regering att styra Korea, vilket indirekt bakbinder FN och också påverkar förhandlingssituationen före och under Genèvekonferensen. Det bör återigen beaktas att redan valet 1948 ifrågasatts i sin riktighet, men att då även FN kunde tolerera visst valfusk under förutsättning att transformeringen till egen nation gick åt *rätt håll*.

Då Koreas båda utrikesministrar ges möjlighet att under de inledande dagarnas diskussioner under Genèvekonferensen presentera sin regerings inställning till rådande situation och framtid så är det genom historia och FN-sanktionerade val som Pyun fastställer sin regerings legitimitet och legalitet medan Nam Il (DPRK) understryker att landets regering byggts upp enligt de förutsättningar som Sovjetunionen och USA kommit överens om och att valen i Sydkorea, med hänvisning till UNKOC's egna rapporter, varit oriktiga.⁶⁶ Flera förslag på lösningar presenterades, där ett nytt val i hela Korea med överinseende av FN var ett av alternativen. Men inte minst Rhees inställning till Kim Il Sung-regimens legitimitet omöjliggjorde detta. Avgörande för båda sidor var att flera av de föreslagna lösningarna kunde resultera i en krigsförlust efter att kriget var avslutat, en risk som nu ingen sida var fullt beredda att ta.

Då fredsfrågan fördes upp på en politisk nivå vann den aldrig någon framgång, inte minst eftersom företrädarna för de båda Korearegimerna tilläts delta, trots att de inte erkänt varandra. Meningsskiljaktigheterna var stora mellan övriga deltagande länder men den förestående freden grusades kraftfullt av koreanerna själva. Konferensen hade sannolikt nått större framgång om den isolerat hanterat Koreafrågan och exkluderat koreansk närvaro. Hade detta varit möjligt? Var frågan om ett kommunistiskt Asien eller ett självständigt Korea viktigast för USA? Om detta slutliga misslyckande av FN skall tillägnas organisationen eller dess medlemsstater är ganska ointressant. Här kan man avslutningsvis skönja en kompromiss av realistiska och liberalistiska inslag som i detta fall resulterar i att de inblandade parterna totalt misslyckas med föresatsen att utarbeta ett fredsavtal.

⁶⁵ The Geneva Conference on Korea April 26-June 15, s. 146

⁶⁶ Ibid. s. 149

5. Sammanfattning

Alltigenom den litteratur och de källor som har studerats kan man skönja två huvudsakliga mönster som är viktiga för att besvara uppsatsens frågeställningar. Dels hittar vi åtskilliga spår av hur parterna förhållit sig till konflikten som styrker tesen om ett realistiskt perspektiv. Hackordningen har även regionalt och inom allianserna varit tydlig och känd och utifrån detta har man handlat. Undantagen till detta sätt att agera och reagera står att finna relativt ofta över hela den tidsperiod som uppsatsen avser. Upprepade situationer visar på exempel där man sökt lösningar som initialt framstått som skolexempel på en liberalistisk utveckling mot återförening och lösning på konflikten (inkluderat ett stilleståndsavtal), men som uteslutande hamnat i realismens återvändsgränder. Genom att skrapa på ytan, har vi sett att det som till synes stärker argumentationen för ett liberalistiskt synsätt, i själva verket har starka undertoner av ett realistiskt dito. I analysdelen av uppsatsen har sådana exempel belysts och orsakerna till misslyckande torde vara flera. 38:e breddgraden blev tidigt en symboliskt viktig linje där världspolitikens antagonister tidigt valde sida. Det maktvakuum som uppstått i och med axelmakternas fall kunde inte gå några realistiska teorier obemärkt förbi. Vidare var en hel värld påverkad av hur de båda världskrigen hade utspelats. Man kan här bland annat se Molotov Ribbentrop-pakten som ett i mängden av exempel på liberalismens tillkortakommanden.

För att besvara uppsatsen första frågeställning har flera bakomliggande faktorer belysts såsom starkt bidragande till utvecklingen av konflikten. Gemensamt har flera att de påvisar FN:s brister och dess medlemsländers felaktiga sätt att nyttja FN såsom överstatlig aktör. I denna cyniska efterkrigstid fanns det uppenbarligen en högst varierande tilltro till multinationell symbios och interdependens. Inte något av de allra mest altruistiska försöken att utifrån liberalistiska värderingar bygga ett enat Korea, avsluta ett krig eller utarbeta ett stilleståndsavtal kunde därför höjas över misstanke. Ett FN, i viss mån smittat av barnsjukdomar, hamnade tidigt i en auktoritetskras som organisationen inte tog sig ur. FN fick ständigt improvisera i sin strävan att agera överstatlig aktör, en mantel de aldrig riktigt lyckades axla. Bakomliggande faktorer verkar i de allra flesta fall ha varit starkt dominerande av traditionella statscentrerade intressen baserade på misstro till sina motståndare.

Uppsatsen tar inte på något sätt ställning till vilken av de valda teoribildningarna som är mest framgångsrik inom kontexten *internationella relationer*. Vad som dock framgår, och dessutom besvarar uppsatsen tredje frågeställning, är att tiden varit koreanska halvöns bödel och att ett realistiskt synsätt bättre kan förklara händelseförloppet än ett liberalistiskt dito. Det förefaller dessutom troligt att det i flera fall är de ofullständiga och kortsiktiga lösningarna i liberalismens tecken som idag tycks ha permanentat den 38:e breddgraden såsom ett minnesmärke över det Kalla kriget.

6. Eventuell framtida forskning

Redan då denna uppsats skapas finns ett underliggande syfte att bygga en plattform utifrån vilken man i en kommande studie kan svara på frågor som berör stilleståndsavtalets efterlevnad, dess betydelse genom åren och möjliga lösningar för att i framtiden ersätta stilleståndsavtal med fredsavtal. Stilleståndsavtalet har förändrats över åren, men det faktum att Nordkorea sedan tidigt 1990-tal inte erkänner avtalet talar i stort sett för att *Armistice Agreement* allena inte har kraft att leda till något fredsavtal.

Koreakonflikten har under hela sin existens engagerat människor och forskningen runt konflikten är omfattande. Utifrån denna uppsats kan man se ett antal frågeställningar som skulle vara intressanta för fortsatt forskning. *Armistice Agreement* var som bekant ett avtal mellan militära ledare, syftande till att avsluta Koreakriget och utifrån ett vapenstillstånd möjliggöra för politiska företrädare att upprätta ett fredsavtal. Båda sidorna förband sig att efterfölja avtalet och eventuella förändringar kunde inte genomföras annat än under förutsättning att de inblandade parterna var överens om detta. Istället för ett fredsavtal fördjupades klyftan mellan de två sidorna och stilleståndsavtalet kom att bli betydligt mer långvarigt än vad någon kunnat ana. Tiden sedan sommaren 1953 har pendlat mellan nära förestående fredsavtal och hot om krig – det finns forskare som påstår att detta dessutom sker i regelbundna cykler. Utifrån beskriven bakgrund till avtalet och händelseutvecklingen sedan 1953 finns det främst två frågeställningar som kan vara intressanta för fortsatt forskning:

1. Flera händelser har påverkat stilleståndsavtalet och efterlevnaden av detsamma. Trots Sovjetunionens officiellt tillbakadragna roll blev Korea en viktig del av det Kalla kriget där två av NNSC:s representanter (Tjeckoslovakien och Polen) företrädde WP. Redan efter ett par år drog NNSC in den personella bevakningen från de tio så kallade *Ports of entry*. Otalet skrifter vittnar om segdragna förhandlingar inom MAC och NNSC vilka omöjliggör framsteg. Allt starkare nationella identiteter skapar en tydligare gräns och då den gemensamma gränspatrulleringen avbryts 1976, efter det så kallade *yxmordet*, tar parterna ett oåterkalleligt steg bort från ett närmande. Incidenter som påverkat stilleståndsavtalet och fredsförhandlingarna är många, men man skulle kunna säga att allt kulminerar i samband med att Nordkorea säger upp avtalet under tidigt 1990-tal i samband med att UNC tillsätter en Sydkoreansk generalmajor som *Senior Member UNCMAC*. Man har dessförinnan varit nära ett fredsavtal utifrån ett visst erkännande av varandras regeringar, men här förändras situationen. Vilka av dessa händelser har haft störst inverkan på situationen och hur hade de kunnat förhindras? Vilka alternativa möjligheter att ersätta stilleståndsavtalet med ett fredsavtal finns idag?
2. Då Tjeckoslovakien delas 1993 avslutar de sitt uppdrag inom ramen för NNSC. Nordkorea som inte längre erkänner *Armistice Agreement* tvingar 1995 Polen att lämna uppdraget och landet. Från denna tidpunkt har NNSC ensidigt representerats av UNC:s nominerade – Sverige och Schweiz. Kontakten mellan Nordkorea och UNCMAC respektive Sydkorea har bestått i varierande grad, men från denna tidpunkt är kontakten med NNSC bruten – ”NNSC existerar inte längre”. Att en av huvudorsakerna till att nordalliansen nominerade Polen 1953 var naturligtvis landets medlemskap i WP. Polen representerar fortfarande NNSC på resebasis och besöker Panmunjom en till tre gånger årligen för att ingå i den *Analytic Branch* som sammanställer bokslutet för en periods rapportering. Idag förs förhandlingar om att Polens arbete inom NNSC skall utökas. Vidare tilldelades NNSC ett antal uppgifter utöver de stilleståndsavtalet anger och av vilka det idag endast återstår fragment. Till exempel har översynen av hur parterna tillför trupp till och från området - en av huvuduppgifterna - sedan länge spelat ut sin roll. UNCMAC försöker att i samråd med Sverige och Schweiz hitta nya uppgifter som verkar "in the spirit of AA". De naturliga frågorna är således om USA, UNC och NNSC idag kan hävda att de med hjälp av Polen upprätthåller AA, då Polen är medlemmar i NATO och inte längre företräder WP eller Nordkorea? Vidare kan man ifrågasätta svensk och schweizisk närvaro då Nordkorea sedan snart 20 år inte erkänner NNSC. Stilleståndsavtalet löser fortfarande sin huvuduppgift, men vilken roll spelar NNSC idag - förmodligen väldigt liten praktisk roll, men samtidigt bör nog inte symbolvärdet

förringas? Ur ett UD-perspektiv finns det fördelar med att NNSC lever kvar, men vad rättfärdigar idag NNSC existens? Är de utökade uppgifter som NNSC tilldelats relevanta och har vi rätt personal, sett till kompetens och numerär, för att lösa dessa?

7. Käll- och litteraturförteckning

Chae, Han Kook & Yang, Hee Wan (red.), *The Korean war. Vol. 3*, Korea Institute of Military History, Seoul, 1999

Cornell, Studentlitteratur, *Nordkorea – Sändebud till Paradiset*, Lund, 1999

Edwards, Paul M. *The A to Z of the Korean War*, Lanham, Maryland 2005

Edström, Bert & Rosén, Staffan, , *Contacts and Encounters, Essays in Honour of Seung-bog Cho*, Orientaliska Studier 121 – 7, Stockholm, 2007

Fox, Annette Baker, *The power of small states: diplomacy in World War II*, Univ. of Chicago Press, Chicago, Ill., 1959

Goldstein, Joshua S. , *International Relations*, third edition, American University, Washington, DC, 1999

Helle, Knut & Huldt, Bo (red.), *Bra böckers världshistoria. Bd 14, Tre världar : 1945-1965*, Bra böcker, Höganäs, 1983

Hettne, Björn, *Internationella relationer*, andra upplagan, Studentlitteratur, Lund, 1996

Holmström, Barry, *Koreakriget i svensk debatt: [Swedish controversy on the Korean war]*, Rabén & Sjögren, Diss. Uppsala : Univ, Stockholm, 1972

Hägglöf, Gunnar, *Tre män i Jalta*, Nordstedt, Stockholm, 1977

Kungl. Utrikesdepartementet, *UTRIKESFRÅGOR – offentliga dokument m.m. rörande viktigare svenska utrikespolitiska frågor 1950-1951*. Stockholm 1953.

Larsson, Reidar, *Politiska ideologier i vår tid*, 6., [rev. och utök.] uppl., Studentlitteratur, Lund, 1997

Nye, Joseph S., *Att förstå internationella konflikter*, 2., [rev.] uppl., Liber, Malmö, 2007

Rembe, Rolf, *Kall fred i Korea.*, Natur och Kultur, Stockholm, 1956

Scruton, Roger, *A Dictionary of political thought*, Macmillan, London, 1982

Smith, Steve, Hadfield, Amelia & Dunne, Timothy (red.), *Foreign policy: theories, actors, cases*, Oxford University Press, Oxford, 2008

Spencer C. Tucker, Priscilla Roberts, Paul G Pierpaoli Jr. m.fl. *The Encyclopedia of the cold war – A political, social, and military history*. s. 1644 ABC-CLIO, Inc Santa Barbara, Kalifornien 2008

Stridsman, Jacob, *Sverige och Koreakriget: en studie av Sveriges hållning till Koreakonflikten 1947-1953*, Institutionen för idé- och samhällsstudier, Umeå universitet, Diss. Umeå : Univ., 2008, Umeå, 2008

Svensk-Koreanska Föreningen. *Kamrat KIM IL SUNGs REVOLUTIONÄRA VERKSAMHET – KORT HISTORIK* Stockholm 1971

Tai Sung An, *North Korea in transition – From dictatorship to Dynasty* s.35-50 Westport, Connecticut 1983

Tallberg, Jonas & Gustavsson, Jakob (red.), *Internationella relationer*, 1. uppl., Studentlitteratur, Lund, 2006

<http://www.time.com/time/magazine/article/0,9171,890038,00.html> (besökt 2009-05-07)

<http://www.liberalismen.com> (besökt 2009-05-07)

<http://www.filosofi.gotland.se/hegel.htm#Dialektiken> (besökt 2009-05-07)

“The Geneva Conference on Korea April 26-June, 1954” (hämtad 2009-04-01 på <http://images.library.wisc.edu/FRUS/EFacs/1952-54v16/reference/frus.frus195254v16.i0007.pdf>)

Akronymer och dess innebörd

- AA (Armistice Agreement), även kallat Korean Armistice Agreement – stilleståndsavtalet från den 27 juli 1953. I texten används båda begreppen.
- CPV (Chinese Peoples Volunteers) – samlingsnamnet för de kinesiska förband som deltog i Koreakriget
- DMZ (Demilitarized Zone) – den två kilometer breda säkerhetszonen på ömse sidor om MDL där inga militära enheter får befinna sig (här förekommer det så kallade *permanent violations* i form av observationsposter etc. utmed hela MDL)
- DPRK (Democratic Peoples Republic of Korea) – Nordkorea
- KPA (Korean Peoples Army) – Nordkoreanska armén
- MAC (Military Armistice Commission). Bestående av United Nations Command Military Armistice Commission (UNCMAC) och Korean Peoples Army and Chinese Peoples Volunteers Military Armistice Commission (KPA-/CPVMAC) – parternas militära stilleståndskommissioner
- MDL (Military Demarcation Line) – Den överenskomna stilleståndslinjen utmed den 38:e breddgraden
- NNRC (Neutral Nations Repatriation Commission) – Den neutrala repatrieringskommissionen bestående av representanter från fem nationer
- NNSC (Neutral Nations Supervisory Commission) – Neutrala övervakningskommissionen bestående av representanter från fyra nationer
- NLL (Northern Limit Line) – den maritima gräns i västra arkipelagen och Gula havet som inte omfattas av stilleståndsavtalet
- NSC-68 (National Security Council Document 68) – Ett hemligt säkerhetsdokument (USA) från 1949 som beskriver Sovjetunionens ambition att dominera världen. Dokumentet förutspår bland annat ett sovjetiskt anfall inom fyra-fem år
- ROK (Republic of Korea) – Sydkorea
- ROKA/ROK Army (Republic of Korea Army) – Sydkoreanska armén
- UNC (United Nations Command) – FN-kommandot under amerikansk ledning, bestående av stridande förband från 16 länder, som stred till tillsammans med ROKA
- UNCOK (United Nations Commission on Korea) – FN:s övervakningskommission som innan kriget upprättades i syfte att övervaka val, säkerhetsställa tillbakadragandet av trupp och följa uppbyggnaden av försvaret längsmed interimsgränsen.

Innehåll i Armistice Agreement

Redan i förorden till AA framgår det att avtalet sluts mellan militära befälhavare i syfte att sätta totalt stopp för ytterligare krigshandlingar och att avtalet endast omfattar de krigförande parterna i Korea. De olika artiklarnas huvudsakliga innehåll är:

Artikel I

Omfattar bland annat:

- En väl utmärkt demarkationslinje med två kilometers buffertzona på vardera sida.
- Att i väntan på en överenskommelse om gränsdragningen vid Han-flodens utmynning skall området vara tillgängligt för civil sjötrafik från båda sidorna.
- Att ingen får passera MDL utan tillstånd utfärdat av MAC.
- Militär personals rörelsefrihet och access till området.
- Hur många personer, militärer och civila administratörer, som samtidigt får uppehålla sig i DMZ och vilka regler som gäller för vapen och beväpning.
- MAC och NNSC:s rörelsefrihet inom DMZ.

Artikel II

Omfattar bland annat:

Allmänt

- Omedelbar åttlydnad av eldupphöravtal
- Förbands avtransport från området, minröjning, återställande av terrängen i DMZ
- Tillbakadragande och överlämning av öar i gränsområdet
- Regler för upphörandet av tillförsel av militär personal till Korea och övervakning genom NNSC
- Regler för upphörandet av tillförsel av krigsmateriel till Korea och övervakning genom NNSC
- Straffpåföljder vid utebliven åttlydnad
- Identifiering av stupade, medverkan från båda sidor, överlämning av kroppar och överlämning av sjuka krigsfångar
- Skydd av personal ur MAC och NNSC
- Logistisk support till MAC och NNSC
- Upprättande, drift och underhåll av flygfält i syfte att stödja MAC och NNSC
- Behandling och support av NNSC och NNRC
- Ansvarsförhållanden och efterlevnad av avtal

Military Armistice Commission

- Den personella omfattningen och befattningarna i MAC
- Administrativa bestämmelser – arbetsuppgifter, dokumentation, arkivtjänst etc.
- Övergripande arbetsuppgifter
- Grupperingsplatser MAC
- Förpliktelser gentemot NNSC
- Förpliktelser gentemot NNRC
- NNSC som verktyg

NNSC

- Den nationella, personella och befattningsmässiga strukturen i kommissionen
- Administrativa bestämmelser – arbetsuppgifter, dokumentation, arkivtjänst etc.
- Övergripande organisation och arbetsuppgifter
- Funktion och befogenheter
- Grupperingsplatser för ledning och inspektionsteam
- Rapportering

Artikel III

Omfattar bland annat:

- Bestämmelser för utväxling av krigsfångar (bland annat innehållande tidsramar)
- Administrativa bestämmelser – arbetsuppgifter, dokumentation, arkivtjänst etc.
- Hantering av krigsfångar beroende på fysisk status
- Anvisning av platser för verksamhet rörande krigsfångar
- NNRC organisation och uppgifter
- Ansvarsförhållande och planering av det slutliga utbytet av krigsfångar (MAC ytterst ansvariga)
- Röda Korsets lokala organisation och ansvar

Artikel IV

Rekommendationer till respektive lands regering, information om fortsatt arbete och det politiska ansvaret vid kommande förhandlingar och för att slutligt hitta en fredlig lösning på konflikten

Artikel V

Hantering av eventuella avsteg från i Armistice Agreement och avtalets giltighet i tid

Övrigt

Vissa detaljer i de tre kommissionernas uppgifter är relativt övrig information väldigt detaljerade i Armistice Agreement. Man kan ur avtalet utläsa vilka frågor som under förhandling varit svårlösta eftersom det råder diskrepans mellan olika frågors formuleringar och detaljering. Är det så att man dessutom kunde förutse vilka frågor som kunde komma att bli ett problem? Detaljer om när och hur ofta man skall sammanträda torde vara exempel på detta.